Heemkundekring “Philippuslandt”

Colofon

"Cronicke van den lande van Philippuslandt” is een uitgave van de Heemkundekring "Philippuslandt". Het tijdschrift verschijnt 2 tot 3 maal per jaar.

Onder redactie van:
J.J. Heijboer
J. Kempeneers
E. van der Vlies-van Dijke

ISSN 1569-2922

Bestuur:
A. Wisse (vice-voorzitter)
W.S. van Hoeve (penningmeester a.i.)
E. van der Vlies-van Dijke
voorzitter – vacant
secretaris – vacant

Secretariaat (voorlopig adres):
Voorstraat 38
4675 CB Sint Philipsland
E-mail: jneele@xs4all.nl

Ledenadministratie:
J. Kempeneers-Kaashoek

Lay-out en omslagontwerp:
Jan-Willem Kempeneers

K.v.K. nr.: 22.047.800
Rabobank: 3402.12.489
Postbank: 6.714.287

Website: http://www.sint-philipsland.nl

Speciale prijs € 11,50
Nog beperkt voorradig: Een eeuw klassefoto’s door Jan Kempeneers m.m.v. H. Uil.

100 jaar klassenfoto’s van de Openbare school en de Christelijke scholen te Sint Philipsland en Anna Jacobapolder en van de kleuterschool prinses Marijke. Te bevragen bij Jan Kempeneers 0167-572996

Noteer alvast in uw agenda!

Donderdag 26 februari 2009: **Algemene ledenvergadering** in het Verenigingsgebouw van de Nederlands Hervormde kerk aan de Schoolstraat te Sint Philipsland. Aanvang 19.30 uur

Na het formele gedeelte is er een lezing door:
Stichting Vrienden van de Travalje - Zeeland

Inhoudsopgave

Van de redactie	2
De zwervende schaapherder Boudewijn Guiljam	3
Overzicht van het kerkelijk leven te Sint Philipslandin de 20e eeuw	7
Wat weten we van onze (groot)ouders?	21
Notulen 11e ledenvergadering	24
Jaarverslag 2008	25
Financieel jaaroverzicht 2008	26

Van de redactie

Als ik me neerzet om een woord vooraf voor deze eerste Cronicke van 2009 te schrijven is de maand januari van dit nieuwe jaar al weer bijna voor helft verstreken. Eigenlijk was dat de bedoeling niet. Ik had gehoopt deze kort voor of net na de jaarwisseling af te ronden. Dat is mij helaas niet gelukt. We schrijven er dan ook de gebruikelijke nieuwjaarswens in. Ik heb wel eens gehoord dat deze wens de hele maand januari nog kan. Ik maak er dan ook maar meteen gebruik van. Ik ben er van overtuigd dat u dat zult aanvaarden. Bij dezen wensen wij dan onze leden en lezers een gezond, gelukkig en voorspoedig 2009 toe!

Voor deze Cronicke heb ik nog iets te verduidelijken. Het afgelopen jaar werd: 'Het jaar van het religieus erfgoed' genoemd. In verband daarmee heb ik veel artikelen onder ogen gekregen. Daarom liep ik al een poos met de gedachte om in een Cronicke van 2008 daaraan aandacht te besteden. We zijn immers in een tijd terecht gekomen – zo ervaar ik dat – dat er in ons land steeds minder aan religie, dat we ook als geloofsovertuiging kunnen typeren, gedaan wordt. Dat is van mij geen vingerwijzing, maar een vaststelling. Bekijken we het per gemeente dan constateren we dat het soms nog wel mee valt. Volgen we de media, dan gaat de kerkgang jaarlijks sterk achteruit. Daarom heb ik gemeend om in deze Cronicke, in verband met het jaar van het religieus erfgoed, eens terug te blikken op het kerkelijk leven te Sint Philipsland in de vorige eeuw. Al schrijvende bleek dat ik – mede door de verscheidenheid aan kerken – niet genoeg ruimte had om het in een artikel te klaren. Ik hoop dit overzicht – en dan vooral ook over Anna Jacobapolder – in de volgende Cronicke af te maken.

Een tweede onderwerp in dit nummer handelt over onze zwervende schaapherder Boudewijn Guiljam. Ik had al een aantal gegevens verzameld over deze vroegere bewoner van ons dorp en was van plan daar een artikeltje aan te wijden. Tijdens mijn onderzoek daarvoor bereikte mij, bij monde van de voorzitter Louis Fraanje, een vraag van de 'Gazenbeek Stichting' te Lunteren of ik iets wist over Boudewijn Guiljam, die in de vorige eeuw steeds de Veluwe bezocht. Hij was namelijk van mening dat hij in een aantal artikelen over ene Willem Koestapel de laatste zwervende schaapherder van de Veluwe had beschreven. Daarop kreeg hij reacties van bewoners van de Veluwe, dat ze een zekere schaapherder Boudewijn Guiljam met zijn 35 schapen, wel eens onderdak hadden verleend. Ze hadden er zelfs enkele foto's van. Dit had tot gevolg dat Fraanje via onze gemeentearchivaris Fred van de Kieboom bij mij terecht kwam. Ik heb er niet over getwijfeld om mijn gegevens, knipsels en foto's aan hem toe te sturen. Wel heb ik hem gevraagd of we zijn verhaal later ook in onze Cronicke mochten publiceren. Dat was voor Fraanje vanzelfsprekend. In zijn blad 'De Veluwenaar' heeft hij in deel I een oproep gedaan voor meer gegevens. In deel II volgen we Boudewijn al op zijn tochten over de Veluwe. De schrijver heeft intussen meer gegevens over Boudewijn verzameld en verwacht er nog meer. In een van de volgende nummers van zijn blad in 2009 hoopt hij het verhaal te vervolgen. Daarom staat er ook onder de eerste twee afleveringen van Louis Fraanje in ons blad: 'Wordt vervolgd'

Een derde verhaaltje in deze Cronicke is van mijn kleinzoon Daan Kempeneers. Hij wilde graag zijn voorgeslacht beschrijven, maar, met de vraag of ik hem daarbij wilde helpen. Natuurlijk heb ik dat graag gedaan. Bij vader en moeder, bij zijn oma en bij een oudtante verzamelde hij gegevens en foto's. Eerder publiceerde hij al een foto in de Thoolse Bode. Nu staat het eerste verhaal van de 11-jarige leerling Daan Kempeneers, met een beetje hulp van opa Kemp, in de Cronicke.

De eerste Cronicke van 2009 heeft een ander formaat gekregen. In plaats van het A-5 formaat zijn we overgestapt naar A-4. We hopen dat het bij onze leden en lezers goed overkomt. Als een van de initiatiefnemers van de oprichting van onze heemkundekring hoop ik dat we ons ledenbestand op peil kunnen houden. Naast een lidmaatschap, kunt u ook een abonnement nemen op ons blad. Van beide is een bedrag van € 11,50 verschuldigd. Ik wil hierbij ook nog een vriendelijk verzoek richten aan degenen die hun contributie over 2008 nog niet hebben afgedragen, dit alsnog te doen door storting op een van de nummers die u voorin dit blad vindt. Ik wens u veel lees en kijkplezier.

Aan het einde van deze inleiding doe ik een dringend beroep op mensen die een bijdrage voor onze Cronicke willen schrijven.
Moet het gecorrigeerd worden, dat is geen bezwaar. We hebben daar mensen voor beschikbaar. Al is het maar een foto met een uitvoerig onderschrift waar geschiedenis aankleeft. Het is van harte welkom. Bijdragen kunnen worden opgestuurd of worden afgegeven bij ondergetekende. Uw bijdrage zou zeer op prijs worden gesteld. Bijdragen graag voor 1 juli 2009 inleveren.

Jan Kempeneers
Mosselkreekstraat 12
4675 BP Sint Philipsland
jkempeneers@hetnet.nl

Ik ben gewend om in ons blad jaarlijks een opgave te geven van de leden die ons zijn ontvallen. Ik wens dit te continueren

Op 7 september 2007 bereikte ons het bericht dat ons lid Abraham (Bram) Kosten was overleden. Bram was al geruime tijd ziek.
Hij behoorde met zijn vrouw Adrie Kosten-Wagemaker tot de meest belangstellende leden. Bram bereikte de leeftijd van 68 jaar.

Het was op 19 maart 2008 dat ons lid Maria Dingentje Quist-Moerland na een langdurige ziekte is overleden. Haar opgeruimd karakter zal ons altijd bijblijven. Ria bereikte de leeftijd van 63 jaar. Beide families worden door ons veel sterkte toegewenst.

De zwervende schaapherder Boudewijn Guiljam

In de Veluwenaar van 2003 schreven wij in de nummers 1, 2 en 3 over de zwervende schaapherder Willem Koestapel (1895-1961). Volgens velen behoorde hij tot één van de laatsten die met een kudde schapen door het land trok. Maar... er waren er meer, blijkt nu na al die jaren. In de om- geving van Harskamp overnachtte in de jaren zestig een schaapherder met zijn kudde bij de boerderij van de Familie J. van Luttikhuizen. Wie was hij en waar kwam hij vandaan?

Bij de grote deeldeur staat vader Jan van Luttikhuizen te kijken of alles wel goed gaat met zoveel bezoekers op zijn erf. Een zwervende schaapherder is nieuws.

Tijdens een dialezing in januari 2008 in de buurtschap De Valk, kwam ook de inmiddels overleden schaapherder Willem Koestapel ter sprake. Een mevrouw uit het publiek opperde dat deze herder ook ooit bij hun op de boerderij had overnacht met zijn schapen. Ze had er ook nog foto's van, vertelde ze mij. Natuurlijk wilde ik die wel eens graag bekijken. Ik maakte een afspraak en enkele dagen later bracht ik een bezoekje aan de boerderij.

Er kwam een dik fotoalbum op tafel en na enig bladeren vonden we de foto's. "O, ja, hij sliep gewoon bij zijn schapen in een van de schuren op het erf. Het was in 1967 meen ik", zegt mevrouw Van Luttikhuizen. "De volgende morgen kwam de hele buurt kijken naar die bijzondere herder. Veel schapen waren het niet, ik denk zo'n 30 à 35 stuks. Nadat wij wat foto's gemaakt hadden is hij weer vertrokken".

Wie was hij?

Bij nader inzien bleek deze herder een hele andere te zijn dan de bekende Koestapel. Ze had ook nog een krantenknipsel en daarin werd gesproken over ene Boudewijn Guiljam. Deze zou van origine afkomstig zijn uit Zeeland. We zijn aan het zoeken gegaan in de archieven en kwamen terecht in Sint Philipsland. Daar zou hij gewoond hebben. Meer over deze bijzondere man kunt u lezen in de volgende Veluwenaar. Wij roepen onze lezers op om meer informatie over deze Boudewijn Guiljam. Kunt u ons helpen? Laat het dan weten aan de redactie! (Zie colofon). Waren er nog meer zwervende schaapherders? Iemand vertelde ons dat er in Spijk ooit een zwervende schaapherder in een winter, doodgevroren was.

In de vorige Veluwenaar schreven we over de zwervende schaapherder Boudewijn Guiljam, die met een kleine kudde schapen door ons land zwierf. Van dorp tot dorp en overnachtte meestal bij een boer, waar hij zijn schapen dan in de wei mocht laten grazen. De volgende morgen trok hij dan weer verder. Wat bezielde deze vrijbuiter en waar kwam hij vandaan? In een aantal delen zullen wij pro-

Helemaal links op de foto staat Boudewijn Guiljam. De man bij de staldeur is opa Kees. (Foto's: Familie van Luttikhuizen)

beren dat te achterhalen. In dit hoofdstuk een aantal foto's en verhalen van mensen, die een ontmoeting hadden met deze bijzondere schaapherder. Voorlopig althans het tweede deel.

Ontmoeting in Speuld

Van de heer J. Essenburg uit Harderwijk kregen we beide foto's toe- gestuurd. Ze zijn gemaakt in Speuld, zijn geboorteplaats. Het was in 1965 op de zandweg bij het Hessenmeer. Een vreemde vertoning zo'n herder met een kudde schapen die voorbij komt. Die moest op de foto gezet, want zoiets kom je niet elke dag tegen. Nadat de foto's gemaakt waren trok de schaapherder weer verder. Over deze bijzondere ontmoeting kon de heer Essenburg ons helaas weinig vertellen. Maar de beelden spreken voor zich.

De schaapherder Boudewijn Guiljam bij het Hessenmeer in Speuld. (Foto's J. Essenburg)

Schaapherder was in Voorthuizen. In de Barneveldse Krant van zaterdag 29 mei 1965 lazen we het volgende:

Dinsdagavond omstreeks half zeven arriveerde de zestigjarige schaapherder Boudewijn Guiljam in Voorthuizen, waar hij zijn 48 schapen onderbracht bij de heer H. van de Steeg aan de Molenweg. Als wij dit schrijven zit schaapherder Guiljam op Boeschoten en hoopt op korte termijn in de omgeving van Zwolle te zijn. Het is de eerste maal dat de schaapherder Voorthuizen aandoet. De heer Guiljam heeft in Zeeland op het eiland Schouwen- Duivenland in de plaats Sint Philipsland een eigen woning, waar hij echter maar zelden verblijft. Meestal zwerft hij door Nederland met zijn schapen en zijn hond Lot. En dat niet alleen. Ook in België, Frankrijk en Duitsland kent men hem. Want ook daar komt hij zo nu en dan.

Schaapherder Guiljam met zijn kudde. Let op de elektriciteitsmast rechts op de foto. In die tijd een bekend verschijnsel langs de wegen.

Ik ben daar waar het rustig is...

Wij hadden uiteraard een gesprek met deze kwieke schaapherder en kregen een aantal interessante gegevens over het bestaan. Wij vroegen hem hoe hij aan kleren kwam en hij vertelde, dat er bijvoorbeeld onlangs een dame van de dierenbescherming hem kleren gaf, zoals een das, sokken en een overhemd. De heer Guiljam eet bij de boeren en krijgt bij al deze mensen ontzettend veel gastvrijheid, vertelt hij. Wat zijn schapen betreft; dat gaat hard achteruit in deze moderne, technische wereld. Zijn grootvader, zegt de schaapherder, had 600 schapen onder zijn hoede. Zijn vader moest het al met 200 minder doen, terwijl hij als waarschijnlijk de laatste van zijn geslacht met nog maar
48 schapen door Nederland trekt, met meer schapen is te druk.

"Bent u getrouwd?", vroegen wij hem. De schaapherder lacht: "Ik ben nooit getrouwd. Ik heb overigens wel veel meisjes gekend, maar tot een huwelijk is het nooit gekomen. Trouwens, je kunt veel beter met een schaap trouwen, als met een vrouw...." Hij lacht.
"Hoe voorziet u zichzelf en uw schapen in het dagelijks onderhoud?", wilden wij weten. "Ik ben meer dan dertig jaar schaapherder," zegt hij, "maar ik moet zelf voor mij en mijn schapen zorgen. Ik krijg van niemand subsidie, ook niet van de regering."

De heer Boudewijn Guiljam stamt af van een Franse familie en behoort tot een oud schaapherders geslacht. Voordat hij vertrok vroegen wij hem hoe hij over het leven dacht: "Bidden en danken is er niet meer bij. Helaas, ik ben positief christelijk en heb daarna zo goed mogelijk geleefd." Met zijn hond Lot en een zesjarig schaap voorop, is Boudewijn Guiljam over de rustige Veluwe verder getrokken met zijn schapen in de richting Zwolle. Op 23 september wordt hij 61 jaar. Waar hij zijn verjaardag viert? Ergens op de wereld, daar waar het rustig is.

(Red) Bij het krantenartikel stond ook een foto van Boudewijn Guiljam met zijn hond, gemaakt door F.G. Brons. Helaas hebben wij deze foto niet kunnen achterhalen.

Lunteren

In de nazomer van 1964 passeerde herder Boudewijn Guiljam ook de boerderij van de familie Ploeg aan de Hessenweg bij Lunteren. Dochter Clara maakte enkele foto's van de herder, die daarna richting Barneveld vertrok.

In april 1967 haalt Boudewijn Guiljam weer het nieuws als hij voor de tweede keer Voorthuizen aandoet.

Herder Guiljam (62) uit Sint Philipsland is een merkwaardig man. Met zijn verweerde kop, zijn kromme pijp en warrige haardos onder de petklep uit, zwerft hij dakloos door ons land. Hij weet niet wat televisie is, hij luistert niet naar de radio en leest geen krant. Het weerbericht leest hij in het wolkenspel, zijn leven wordt beheerst door de natuur.

Al jarenlang zwerft hij met zijn kudde door Neerlands dreven. Hij mijdt de snelwegen, want herder en kudde horen thuis in een andere omgeving. Gisteren kon Guiljam echter niet verder, hij moest de Rijksweg oversteken om zijn tocht te kunnen vervolgen. De politie in Voorthuizen was hem daarbij echter zeer behulpzaam. Guiljam stopte nog weer eens een half ons tabak in zijn pijp en stond hoofdschuddend bij de verkeersader, waar de tegenstelling van vroeger en nu op dat moment wel heel erg sterk tot uiting kwam. "Allé, allé, koes, koes", riep Guiljam en zijn schapen koppelden zich. De herdershond sprong vrolijk rond de kudde en hield de schaapjes bij elkaar.

De heer en mevrouw Ploeg samen met herder Guiljam op de Hessenweg. (Eigen foto's)

In de patrouillewagen van de politie zat een liftster. Gistermorgen, heel vroeg, was de kudde namelijk uitgebreid en had een van de schapen een lammetje geworpen. Het jonge dier kon nog niet zo goed meekomen op z'n ranke pootjes en werd door Guiljam graag even toevertrouwd aan de heren van de politie. Via de Rijksweg begaf de kudde zich over de Harderwijkerweg in de richting van Garderen. Het

Dochters Hermine en Clara Ploeg willen ook graag even met de herder op de foto.

was tegen drie uur, dat Guiljam zijn wit- en zwartgewolde vrienden zich statio-neerden bij de schaapskooi, ongeveer 4 kilometer van Garederen af. Guiljam zwaaide met zijn ruwe stok en de kudde streek neer. Toen wij even naar hem toe-liepen om een praatje te maken zei hij: “Man, ik ben machtig doof! Maar dat hindert niet, want voor de rest ben ik machtig gezond”. Hij staart naar zijn kudde en zegt: “Ik heb nu 38 schapen, maar ‘t groeit weer an....” Van welvaarts-geneugten heeft Guiljam geen weet, maar hij is - zo merken wij in een gesprek met hem – gelukkiger dan menigeen. De enige bezittingen die hij bij zich draagt, zijn ansichtkaarten van zijn kudde, een fikse baal tabak en een pijp. Onderdak vindt hij in de regel bij boeren. Wanneer het zomers echter niet lukt, prefe-reert hij een overnachting in de open lucht. Vier jaar gele-den(?), zo zei de herder, was hij ook al eens in Voorthuizen geweest. “Ik sliep toen meen ik bij ene Schimmel, harte-lijke mensen waren dat....” Guiljam geeft ons een hand ten afscheid. Hij zegt: “Allé man, ik ga weer verder op weg naar Elspeet.

De heer Kuijt uit Lage Vuursche met zijn dochter Evelien en herder Guiljam en zijn hond.

Zwervend schaapherder Boudewijn Guiljam en zijn hond Lot.

Van de Familie Kuijt uit Lage Vuursche kregen we een foto en een kort briefje toege-stuurd:

Deze schaapherder heeft op onze boerde-rij overnacht, terwijl zijn schapen de nacht in het weiland doorbrachten. Wij hebben daar nog een foto van, ik neem aan in het jaar 1967. Hij trok van vlieg-veld naar vliegveld en kwam vanaf vlieg-veld Hilversum bij ons langs. Wij woon-den toen op de Biltseweg in Soest op Landgoed Pijnenburg. Herder Guiljam was op weg naar vliegveld Deelen. Het was een aardige man en zag er wat netter uit dan Koestapel, die ik vroeger ook al eens tegengekomen was. Ik had de indruk dat er afspraken waren voor het begrazen van die vliegvelden. Het was duidelijk dat hij van Zeeland met zijn kudde het hele land doortrok.

Boudewijn Guiljam is op 23 september 1904 geboren op Sint Philipsland. Hij was de zoon van Machiel Guiljam en Adriaan-tje Goedegebuure. Volgens het bevol-kingsregister is Boudewijn Guiljam in 1939 naar Steenbergen verhuisd.

In een krantenartikel van 18 mei 1972 wat wij ontvingen van de heer J. Kempeneers uit St. Philipsland lazen we het volgende:

Schaapherder Guiljam verdronken
De hoofdstedelijke recherche te water vond dinsdagmorgen 9 mei in de Merwe-dehaven te Amsterdam het stoffelijk over-schot van de schaapherder Boudewijn Guiljam, voormalig inwoner van onze gemeente en daarna gedomicilieerd in Sexbierum. De overledene had nog enig geld en andere bescheiden bij zich, waar-door de identificatie kon plaatsvinden, daar het ongeval zelf al enig dagen te voren moet hebben plaatsgehad. Zijn altijd trouwe metgezel, de hond Lot is spoorloos. De Rijkspolitie van Sint Phi-lipsland, die ‘s middags dit bericht ont-ving heeft de familie ingelicht. De begra-fenis heeft zaterdag te Sint Philipsland plaats gehad.

Louis Fraanje

Wordt vervolgd

Met dank aan:

Dhr. J. Kempeneers, St. Philipsland
Dhr. F. v.d. Kieboom, Tholen
Fam. Kuijt, Lage Vuursche
Familie Ploeg, Lunteren
Dhr. J. Essenburg, Harderwijk

Overzicht van het kerkelijk leven te Sint Philipsland in de 20e eeuw

Na het overlijden van ds. Pieter van Dijke in 1883 bleef de Christelijk Afgescheiden Gemeente te Sint Philipsland vacant tot 25 februari 1904. Vacant eigenlijk niet, want toen oefenaar David Janse uit Middelburg op 16 december 1883 door ds. A.O. Schaafsma uit Enkhuizen werd bevestigd tot predikant werd hij dat ook van Sint Philipsland. Niet alleen Middelburg, maar ook alle andere gemeenten die ds. Van Dijke tijdens zijn ambtsperiode diende, het waren er 22, hadden de beroepsbrief ondertekend.

Door J. Kempeneers

Na het overlijden van ds. Pieter van Dijke in 1883 bleef de Christelijk Afgescheiden Gemeente te Sint Philipsland vacant tot 25 februari 1904.
Vacant eigenlijk niet. Oefenaar David Janse uit Middelburg werd op 16 december 1883 door ds. A.O. Schaafsma uit Enkhuizen bevestigd tot predikant.

Ds. Pieter van Dijke

Hij had toen een beroep aangenomen naar de gemeente van Middelburg, maar in zekere zin ook naar de andere gemeenten die ds. Pieter van Dijke tijdens zijn ambtsperiode had gediend. Deze 22 gemeenten hadden de beroepsbrief mede ondertekend.
Het betekende dat ds. David Janse dus ook predikant van Sint Philipsland was. Hij heeft er nooit gewoond, maar op de zondagen of feestdagen dat er gedoopt moest worden, leden werden bevestigd of het heilig avondmaal moest worden bediend, liet ds. Janse geen verstek gaan. Ongetwijfeld zullen in die periode menigmaal leesdiensten zijn gehouden. Mogelijk kwam er ook op zondag nu en dan wel eens een oefenaar om in de gemeente voor te gaan.
Op 24 mei 1902 is ds. Janse op 73-jarige leeftijd te Middelburg overleden. Ds. L. Boone schreef in een 'ter gedachtenis' over hem: "Toen ik bij hem kwam zeide hij nadat hij met mij gebeden en gesproken had: "Nu, waarde broeder! Ik zal sterven en daar staat een zware taak voor u klaar. Ik beveel u Gode; met ziel en lichaam toe".
Dit was even een inleiding om te komen tot een overzicht van het kerkelijk leven op Sint Philipsland in de 20ste eeuw.

Een nieuwe predikant
Toen Ds. L. Boone te Terneuzen in 1902 een beroep kreeg uit Sint Philipsland moest hij daarvoor bedanken. De reden kan geweest zijn dat er in de kerkenraad een verschil van mening was over het handelen van ouderling M. Remijn. Later zou blijken dat de verstandhouding tussen ds. Boone en zijn ouderling Romeijn niet optimaal was. In 2003 werd ds. Boone op Flipland wederom beroepen. Hij nam dat beroep aan. Aan ds. N.H. Beversluis was al gevraagd of hij ds. Boone te Sint Philipsland wilde bevestigen. Op een classisvergadering te Rotterdam, eind 1903, zijn zowel ds. Beversluijs als ouderling Romijn daar aanwezig. De laatste als adviserend lid. De classis geeft haar goedkeuring aan ds. Beversluis om ds. Boone te bevestigen, maar vraagt hem tegelijk de onregelmatigheden te Sint Philipsland met de kerkenraad te bespreken.

Bevestiging en intrede ds. Boone
Op donderdag 25 februari 1904 werd ds. Laurus Boone, als herder en leraar te Sint Philipsland bevestigd door ds. N.H. Beversluis. Als tekst nam de predikant daarvoor Spreuken 11: 30: 'De vrucht des rechtvaardigen is een boom des levens en wie zielen vangt is wijs.' Dezelfde avond deed ds. Boone zijn intrede met de tekst uit Openbaring 3 vers 2.

Toen ds Boone het beroep naar Sint Philipsland aannam woonde Pieter van Dijke, die getrouwd was met Johanna van Dalen nog in de pastorie van zijn vader, nu Voorstraat 38, die eigendom was van de familie Van Dijke. Na het overlijden van zijn vader bleef hij zorgen dat het nodige onderhoud aan de kerk gebeurde. We zouden kunnen stellen dat hij het werk als kerkmeester na de komst van ds. Boone bleef vervullen. Er moest dus voor een pastorie worden gezorgd. Blijk baar is dat vlot verlopen. De gemeente kreeg de beschikking over de vrij nieuwe woning aan de Voorstraat van postmeester Johannes Marinus Kunst. Enkele jaren daarvoor was deze gebouwd als sluitstuk van de oostzijde van de Voorstraat. De pastorie grensde daarmee aan de toen nog vrij nieuwe pastorie van de Hervormde ge-

De boerderij van oefenaar Pieter van Dijke waar de eerste kinderen werden gedoopt.

meente die in 1873 was gebouwd. Ds. Boone werd zodoende tot 1906 de buurman van de ongehuwde predikant ds. J.A. Schouten. Al in 1906 nam deze een beroep aan naar Noordgouwe. Nog hetzelfde jaar nam ds. Egbertus Gerardus Johannes Bal uit Meerenberg een beroep aan naar Hervormd Sint Philipsland. Hij bleef de gemeente trouw tot augustus 1913 en was tot die tijd dus de buurman van ds. Boone.

1907

Nog maar nauwelijks had de nieuwe predikant zich als een Zeeuw onder de Zeeuwen op dit stukje Zeeland ingewerkt, toen hij een moeilijk verzoek op zijn bord kreeg geschoven.

Ds. G.H. Kersten

Hij kreeg in 1907 de vraag om mee te doen aan de besprekingen om tot een nieuw kerkverband te komen. Als verstrooiden in het land kwamen verschillende groepen, die zich na de Afscheiding in 1834 in meerdere kleine verbanden hadden verenigd, bijeen. De toen nog jonge Ds. G.H. Kersten had voor ogen om deze gemeenten in één verband onder te brengen. Deze predikant met een goed verstand had eerst een gedegen opleiding gevolgd voor het onderwijs en was organisatorisch goed onderlegd. Hij maakte zich er sterk voor om de Gereformeerde Gemeenten onder 't Kruis, waartoe hij zelf behoorde, en de gemeenten die waren voortgekomen uit de vereniging van ds. Ledeboer, onder één verband samen te brengen. Na enkele vergaderingen belegd te hebben leek dat een redelijke kans van slagen te hebben. Er werd op deze vergaderingen veel besproken.

Ook de Fliplandse predikant ds. L. Boone, die landelijk bekendheid genoot en in veel gemeenten door de week en op zondag voor ging had de onderhandelingen bijgewoond. Wat voor Boone erg zwaar woog was, dat er aan de berijming van de oude psalmen van Petrus Datheen en aan het ambtsgewaad van de predikanten werd getornd. Het was al ter sprake gekomen. Sinds hij te Terneuzen op tweede kerstdag 1899 in het volle ambt was bevestigd droeg Boone de ambtskleding, bestaande uit korte broek, mantel, witte bef en steek, dat ook zijn voorgangers Van Dijke en Ledeboer hadden gedragen. Hij wenste daar geen afstand van te doen.

Op 25 juni 1907 was er te Rotterdam weer een vergadering, maar ds. Boone kon daar niet aanwezig zijn wegens ziekte van zijn vrouw.

Op deze vergadering werd besloten om op 9 en 10 oktober weer in vergadering bijeen te komen.

Als een loden last droeg Boone de veranderingen die op til stonden met zich mee. Hij dacht aan zijn voorgangers, de predikanten Ledeboer, Van Dijke en Bakker. Hij wilde op dezelfde grondslag verder gaan en niet anders.

Twee predikanten, ds. Kersten en ds. Van Oordt en twee ouderlingen, J. van de Velde en G. Bras kwamen naar Sint Philipsland om met hem over zijn veranderde denkwijze te spreken. Boone tekende zelf op: "Omdat ik tegen verenigen ernstige bezwaren had, is mijn mening gesterkt door de woorden uit Openb. 22:9: "Zie dat gij het niet doet" en Spreuken 24:21: "Mijn zoon vrees den Heere en den Koning; vermeng u niet met hen, die naar verandering staan".

"Scheurmaker, dubbelhartig en onoprecht". Zo werd Boone na zijn afhaken genoemd. Het stond in een briefje dat vele jaren na zijn dood werd gepubliceerd.

Zelfstandig verder

De bezoekers konden daarna terugkeren met de mededeling dat hij zich aan zijn voorlopige toezegging niet gebonden achtte. Vijftien gemeenten bleven aan de zijde van de Fliplandse predikant, namelijk Sint Philipsland, Haamstede, Zierikzee,Bruinisse, Numansdorp,Nieuw-Beijerland, Bolnes, Waddinxveen, Oudewater, Den Haag, Genemuiden, Zuidwolde, Elst en Kamperland.

Voorlopig bleef Boone de hulp van oefenaar C. de Jonge uit Den Haag naast zich behouden. Dat duurde echter maar tot 1912. In dat jaar werd hij predikant van een vrije Oud Gereformeerde Gemeente te Kampen. De toen 52-jarige Boone stond er weer alleen voor.

De jaren regen zich aaneen. In de grote oorlog van 1914 -'18 werden veel mannen uit zijn gemeente gemobiliseerd. Op het eind van de jaren 20 voelde de predikant – die niet alleen door de Oud Gereformeerde inwoners werd geacht – zijn krachten afnemen. Een wereldwijde economische neergang trof in die tijd vooral ook de landarbeiders waaruit de gemeente van dominee Boone grotendeels bestond. De leden van de kerk in de Achterstraat wisten niet wat hun leraar in de eenzaamheid moest afzien over het welzijn van zijn gemeente(n). Innerlijk komen veel vragen bij hem op. Hoe moet het als ik straks mijn hoofd neer leg? Zijn gezondheid is niet optimaal meer. Zoals de wereldgroten zich over hun onderdanen moeten bezighouden, zo bekommerde ds. Boone zich over zijn gemeente, die toen ruim 1200 leden telde. Hij komt voor zichzelf in een crisis terecht. Hij ziet er haast nier meer over heen. Het brengt hem op het idee om

Ds. L. Boone en zijn vrouw Pieternella Rozendaal

De pastorie waar Ds. L. Boone in 1904 zijn intrek nam. Op de foto v.r.n.l. Pieternella Boone-Rozendaal, Gommerina Boone, Lou van Dijke (van Trui Boone) en Pieternella Boone

ds. G.H. Kersten toch maar weer een briefje te schrijven. Hij was er van overtuigd, zo had hij wel eens in zijn gemeente gezegd, dat er leraars zijn die hem wel zouden helpen als er nood is. Dit briefje is helaas zoek geraakt, maar voor een proces dat gevoerd moest worden voor een kerkgebouw in Scheveningen hadden enkele hoogleraars er wel eens gebruik van gemaakt.
In dat briefje scheef ds. Boone aan ds. Kersten: 'Ik heb wel eens gezegd in mijn gemeente dat ds. Kersten en ds. Fraanje mij wel zullen helpen als er nood is'. Hij vraagt de predikant uit Rotterdam zijn vraag geheim te houden en beloofd hem dat zelf ook te doen.
Dat duidt er dus op dat ds. Boone in een stadium was gekomen dat hij werkelijk hulp nodig had!
Een maand nadat deze smeekbede van ds. L. Boone (daar ben ik van overtuigd) naar ds. G.H. Kersten was verstuurd, hielden de Oud Gereformeerden hun algemene vergadering. Op deze bijeenkomst, die 18 mei 1932 werd gehouden, werd aan de oefenaars gevraagd, of een van hen zich geroepen voelde predikant te worden. Was er onder hen slechts één geweest met gaven en talenten die zich geroepen voelde om Boone in zijn veelvuldige arbeid bij te staan, er zou dan beslist een zware last van zijn schouders afgegleden zijn. Maar geen van de aanwezigen had de vrijmoedigheid ertoe.

Nieuwe gebruikersnaam en eerste notulist

We gaan nog even terug naar het jaar daarvoor. Ook toen was er een belangrijke vergadering in het kerkgebouw aan de Fliplandse Achterstraat. Op 6 april 1931 komen de manslidmaten, van de zich nog altijd 'Christelijk Afgescheiden' noemende gemeente, in vergadering bijeen. De naam gaat veranderen. Bij schrijven van 3 oktober 1931 van de Minister van Justitie gaat deze: 'Oud Gereformeerde gemeente' heten.
Wat ook bijzonder was: te beginnen met deze vergadering gaat de gemeente de vergaderingen notuleren. Jan Labruyère, werd als lid van de gemeente de eerste notulist. Ook Lauwrens Reijngoudt kreeg later bekendheid voor de nette en identieke manier van het opstellen van de vergaderingen.

Oefenaar Blaak

Dominee Boone stort op de vergadering van april 1931 zijn hart uit: Op zijn hoge leeftijd, toen 71 jaar, ziet hij uit naar een hulp aan zijn zijde voor het werk in de vele vacante gemeenten. Daarnaast het huis- en ziekenbezoek en het leiden van begrafenissen waartoe hij zich geroepen voelde. De kwaal die bij mannen op leeftijd een belemmerende rol kan spelen gaat ook ds Boone niet voorbij. Het was inmiddels bekend in de gemeente dat ds. Boone contact had gelegd met landbouwer Willem Blaak uit Goudswaard. Deze voelde zich geroepen om als lerend ouderling in de gemeenten voor te gaan.
Ds. Boone stelde de kerkenraad en de leden voor om de heer W.H. Blaak als zodanig te beroepen, zodat hij als een hulp aan zijn zijde in de grote gemeente naast hem dienstbaar kon zijn. Een overgrote meerderheid van de leden stemde in met het voorstel van hun oude leraar om Blaak te beroepen. Hem zal dan tevens worden gevraagd zich op Sint Philipsland te vestigen. Aan de Lageweg in Anna Jacobapolder was eventueel een woning beschikbaar.

Afdeling Gereformeerde Gemeente Tholen

Het was waarschijnlijk in juni 1932, dat uit onenigheid met deze handeling, ouderling-kerkmeester Kornelis Machiel van Dijke voor zijn beide functies bedankte. Ook Johannes Vaders, die kerkmeester en koster was, stelde zijn functies ter beschikking. Beide personen kregen een aantal leden achter zich.

Enkele maanden na de genoemde vergadering werd een briefje, dat was gericht aan de kerkenraad van de Oud Gereformeerde Gemeente te Sint Philipsland, bij een van de kerkenraadleden van Boone bezorgd. De inhoud van het briefje bevat kort samengevat dat ze het de predikant kwalijk nemen dat hij is teruggekeerd van zijn voornemen aansluiting te zoeken bij de Gereformeerde Gemeenten. Dat de kerkenraad zich niet gedraagt zoals het behoort en dat ze zich met deze handelingen niet kunnen verenigen en daarom hun lidmaatschap opzeggen.

Kornelis Machiel van Dijke en zijn vrouw Adriaantje van Dijke- Faasse

De 36 belijdende leden, (13 mannen en 23 vrouwen) en 30 doopleden, totaal 66 leden hebben afzonderlijk hun naam op deze brief ingevuld of zijn door de ouders opgeschreven. In de brief wordt vermeldt dat ze hun lidmaatschap opzeggen.
De gemeente van ds. Boone telde rond die tijd 1216 leden.

Eerste bijeenkomst
In juni 1932 werd door de uitgetreden gezinnen een eerste bijeenkomst gehouden in de woning van Dirk Breeman in de Wilhelminastraat. Daar bleef men bijeen komen tot ze op zondag 4 september 1932 gebruik konden gaan maken van het voormalige café 'De Kroon', nu Voorstaat 29 (dus niet waar in 1938-'39 de nieuwe kerk werd gebouwd J.K). Op 19 juli 1933 werden ze als afdeling van de gemeente Tholen opgenomen. Echter niet voordat een commissie van de classis Tholen van de Geref. Gem. een onderzoek had ingesteld of de losmaking rechtsgeldig was. Het waren hoofdzakelijk de gezinnen van de mansleden: K.M. van Dijke, A. Elenbaas, J.M. Mol, J.H. Vaders, C. Verwijs Azn. A. Verwijs Czn., J. Butijn, L. den Engelsman, F. Hooglander, M. den Engelsman, J.W.M. van Dijke, C. Reijngoudt en G. Hooglander.
Daarnaast ook enkele individuele gezinsleden.

Een nieuw kerkgebouw
De jongste zoon van ds. Pieter van Dijke, K.M. van Dijke werd kort daarop als eerste ouderling bevestigd. Hij overleed op 9 maart 1936 en mocht de inwijding van het nieuwe kerkgebouw aan de Voorstraat op 7 juli 1939 niet meemaken. Op die datum werd de nieuwe kerk officieel in gebruik genomen. Ds. B. van Neerbos preekte bij deze gelegenheid uit 1 Petrus 2:5. Tijdens deze dienst werd Johannes van Hekken tot ouderling bevestigd. Hij zou de gemeente 25 jaar in dit ambt dienen. Om de kerkzang te begeleiden werd meteen een harmonium aangeschaft. In 1969, toen de gemeente 30 jaar bestond, werd een kerkorgel gekocht waarop eerder de erediensten in de Geref. Gem. te Tricht werden begeleid. Het werd overgeplaatst door orgelbouwer A. Nijsse uit Wolphaartsdijk. In het voorjaar van 1944 was er uitbreiding van de kerkenraad toen de heer J. van der Panne uit Oud-Vossemeer als tweede ouderling werd bevestigd. Op 1 januari 1945 telde de gemeente 137 leden.

Het was in 1907 bijzonder pijnlijk voor ds. Kersten toen ds. Boone zijn eerder gedane toezeggingen terug nam. Begrijpelijk dat ds. Kersten later zei: "Ds Boone gaf in 1932 hoop dat de in 1907 geslagen breuk nog zou geheeld worden.
Ds. Boone nam in maart 1932 contact op met ds. Fraanje en ds. Kersten en deed zelfs van de preekstoel enige mededelingen aangaande vereniging".
In een kort historisch overzicht schrijft ds. Kersten in 1947: "Helaas! Boone keerde zeer spoedig om. Blijkbaar onder invloed van degenen die van vereniging niet wilden weten. Meer zij hierover in deze zaak niet gezegd. Ds. Boone is, naar we geloven mogen alle zonden en gebrek eeuwig te boven en laat ons hopen dat de geslagen breuk nog eens genezen worde, ja dat Neerlands Kerk herbouwd worde uit het stof".
Dat waren de woorden die ds. Kersten één jaar voor zijn sterven schreef over zijn gezochte, doch afgebroken handelingen met ds. Boone.

Het kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente werd in 1938 gebouwd

100 jaar Gereformeerde Gemeenten
De Gereformeerde Gemeenten hebben in 2007 op een bescheiden wijze her-dacht dat ze na 100 jaar in een goed georganiseerd verband nog met elkaar konden optrekken. Ver-der kunnen we daar kort over zijn. Menig predikant en student met preekbevoegd-heid stelde op de kansel vast dat er voor dit 100-jarig bestaan geen reden is om dit op een grootse manier te herdenken.
De scheuring van 1953 en grote zorg over de moderne media geven ons geen reden daartoe.
Nog maar heel kort geleden zei een predikant: "…hoe pijnlijk het ook is om het te moeten constateren maar er groeit een geslacht op dat Jozef niet gekend heeft".

Bijna 80 jaar
De Gereformeerde Gemeente te Sint Philipsland herdacht in 1989 dat ze 60 jaar lang als zelfstandige gemeente mocht bestaan. De gemeente had toen net zoveel leden als toen ze in 1939 werd geïnstitueerd.
Ruim tien jaar na de institutiering, was er een meningsverschil in de kerkenraad en de leden onderling. Consulent, ds. F. Mallan, toen predikant te Bruinisse kwam er voor naar Flipland, maar kon niet voorkomen dat een aantal gezinnen en alleenstaanden terugkeerden naar de Oud Geref. Gem. ter plaatse. Kort daarvoor had ds. D. van Leeuwen daar zijn intrede gedaan.

Ds. L. Boone met enkele van zijn kinderen en klein kinderen. V.L.N.R. het echtpaar Abraham Verwijs en Laurina Boone, daarnaast Gommerina Boone, vooraan Lau van Dijke (van Trui), de vrouw van Ds. Boone met op schoot kleindochter Pietje Verwijs (van Laurina), kleindochter Johanna Verwijs, ds. L. Boone en dochter Pieternella Boone

Dit jaar hoopt de gemeente 80 jaar te bestaan. Er zijn momenteel 100 leden en doopleden. T.o.v. 1990 is dat een groei van 42.

Ook de Oud Geref. Gemeenten in Nederland herdachten in 2007 dat het 100 jaar geleden was dat ds. L Boone besloot op zichzelf te blijven staan. In enkele artikelen werd er iets over geschreven in het RD. Wonderlijk genoeg bleef dit verband in die lange periode bewaard voor scheuringen.

Levensschets van ds. L. Boone

Ik zal nu een korte schets van het leven van ds. Boone geven zoals Johannes de Rooij dat in een onuitgegeven manuscript optekende:

Ds Laurus Boone werd geboren te Wolphaartsdijk op 1 november 1860. Zijn vader, Marinus Boone was smid en zijn moeder was Geertruid Maas. Zoals zijn vader ging hij na zijn schooltijd het smidsvak leren. Op 21 maart 1879 trouwde hij met Pieternella Rozendaal, geboren te Schore op 29 november 1859. (…) Hij werd op 25 februari 1904 door ds. Beversluis alhier bevestigd met Spreuken 11:30: …"en wie zielen vangt is wijs". Diezelfde dag deed hij zijn intrede en verbond zich aan zijn nieuwe gemeente met Openbaringen 3:2: "Wees wakende enz." Vele jaren is hij verbonden geweest aan deze gemeente en wel tot 16 augustus 1934, toen hem emeritaat werd verleend, omdat hij wegens toenemende zwakheid niet meer in staat was zijn ambt te vervullen. Nog eenmaal mocht hij het voorrecht smaken om voor zijn gemeente op te treden in de dienst des woords, namelijk op 12 september 1934, toen hij zijn opvolger, lerend ouderling W.H. Blaak bevestigen mocht als leraar. Hij overleed te Sint Philipsland op 25 april 1935 in de ouderdom van 74 jaar.

Ds Boone was een zeer bijzondere figuur. In zijn ambtsgewaad, bestaande uit korte broek, driekante steek, bef en mantel, zag hij er eerbiedwaardig uit. Hij had voor ieder een goed woord en was toegankelijk voor armen en rijken. Of het nu een lid van zijn kerk was of dat deze tot een ander kerkgenootschap behoorde, maakte voor hem geen verschil.
Ook klopte men nooit tevergeefs bij hem aan voor hulp.

Hoewel hij geen hoge ontwikkeling had genoten – hij was smid van beroep geweest- bezat hij de gave om het Woord Gods te prediken op een wijze, die de hoorders met ontzag vervulde.
Hij bediende ook nog 23 andere gemeenten in Nederland als leraar. Deze gemeenten lagen verspreid door het land, wat tot gevolg had dat hij veel op reis was.
Wanneer hij op zondag driemaal had gepreekt, dan ging hij vrijwel geregeld de volgende dag op reis en sprak dan ondanks zijn 68 jaar, meestal nog vier maal in de week.
In het jaar 1929, toen hij al 25 jaar aan zijn gemeente was verbonden, ging hij nog op 98 verschillende plaatsen preken. Hieruit blijkt wel, dat hij toen nog zeer sterk van gestel was. Lang kon hij dit drukke leven echter niet meer volhouden. Daarbij kwam nog dat hij door een ongeneeslijke ziekte werd aangetast, die hem sloopte en ten grave deed dalen.
Daarom was hij verplicht in 1934 emeritaat aan te vragen, omdat hij niet meer in staat was om voor te gaan in de diensten.

Toen hij werd begraven stroomden uit alle delen van het land belangstellenden

Het gezin Blaak. De foto is rond 1920 gemaakt bij de boerderij 'Loeve-stein' ter gelegenheid van het vertrek van Arie Blaak (op het paard rechts) naar Amerika

toe om hem de laatste eer te bewijzen. Enige duizenden personen woonden de begrafenis bij.
Een ouderling die bij het graf het woord voerde, deelde mee dat wijlen ds. Boone hem bij een zijner dagelijkse bezoeken aan zijn ziekbed had gezegd: Als je op mijn graf spreekt, geef mij dan geen lof, maar geef lof de Grote Koning, die mij bracht tot Zijn wonderbaar licht".
Dit kenmerkte geheel het ware karakter van wijlen ds. Boone. Hij eiste niet de eer voor zichzelf op, maar wist dat hij een werktuig in Gods Hand was en dat hij strijden moest voor de eer van Zijn Naam.

Tot 3 oktober 1931 bleef de kerk van ds. Boone de naam: "Christelijk Afgescheiden Gemeente" dragen. Bij schrijven van de minister van Justitie mocht m.i.v. die datum de naam "Oud Gereformeerde Gemeente" gevoerd worden.

Te weinig plaatsruimte

Al eerder was in de kerk een galerij aangebracht waarop 100 zitplaatsen werden gecreëerd. In 1928 werd de kerk wederom belangrijk uitgebreid vanwege een nijpend zitplaatsentekort. Had de gemeente in 1875 circa 880 leden, op 30 juni 1927 was deze gegroeid tot 1216 leden. Met een zijvleugel aan de noordzijde van de in 1871 gebouwde kerk werd het tekort aan plaatsruimte opgelost.
Tot die tijd beschikte de kerk ook niet over een consistoriekamer. Schuin tegenover de kerk had de gemeente de woning (nu Achterstraat 24) in eigendom. Deze werd bewoond door de familie M. Verwijs-Reijngoudt. Het achterhuis was zodanig omgebouwd dat de kerkenraad er in kon vergaderen. Men hield er catechisatie en soms werd er ook wel eens iemand uit begraven. Een kerk zonder consistorie was natuurlijk niet handig. Daarom namen de leden in 1936 een voorstel van de kerkenraad over om op de nog beschikbare grond naast de kerk een consistoriekamer te bouwen.

De laatste maal dat ds. L. Boone de kansel beklom was op 12 september 1934. Zijn vurige wens ging op die dag in vervulling. Op die dag mocht hij zijn opvolger, oefenaar W.H. Blaak in het volle ambt bevestigen. Ondanks zijn zwakke lichaam mocht hij deze plechtige gebeurtenis nog naar behoren verrichten.

Ds. Blaak schreef daar later zelf over:

"Twaalf september 1934 brak aan. Hij zou mij 's middags om 2 uur bevestigen en zeide dat ik om half twee moest maken bij hem te zijn(..) Zijn huis zat vol volk en hij zat in zijn stoel kant en klaar op mij te wachten. Wat was dat in mijn oog een groot wonder. Wij zijn toen in een andere kamer gegaan en hij heeft mij zelf het ambtsgewaad aangedaan. Toen ik gekleed was legde hij zijn handen op mijn schouders en zeide met tranen in de ogen:
"Daar broeder, daar hebt u nu mijn ambtsgewaad en straks krijg je mijn ambt. Ik gun het je van harte(..). Onder het naar de kerk gaan liepen we samen en voelde hij zich zo goed alsof hij nog nooit ziek geweest was. De kerk was overvol.
Hij gaf mij de hand, beklom de kansel, liet lezen Filip. 3 en ging voor in het gebed. Zijn stem was zoals die altijd was geweest en klonk helder en klaar door het grote kerkgebouw. Ouderling Verlinde las het formulier en na het lezen kwam de dominee van de kansel, deed het te verrichten werk en sprak mij zeer aangenaam aan, alsof er van ziekte geheel geen sprake was. (dr. H. Florijn: Gedenkt der vorige dagen, 1984).

Ds. Blaak werd daarna nog toegesproken

Willem van Dommelen (1859-1936) en zijn halfzuster Maatje Kosten. Hij was ouderling van 1907 tot zijn overlijden in 1936.

door de ouderlingen Van Dommelen, Verlinde, De Gruiter en Pleun Klein uit Rotterdam.
Om 5 uur n.m. deed ds. Blaak zijn intrede over de gelijkenis van de zaaier uit Matth. 13:3. Aan het einde van de dienst moest de dominee direct naar huis en naar bed. Met twee tramrijtuigen is ds. Blaak daarna met zijn familie en gasten naar zijn woning aan de Lageweg in Anna Jacobapolder gereden. Vlak bij zijn woning waar hij zijn intrek nam boog de trambaan zich vanuit de Kramerspolder af naar Anna Jacobapolder.

Oorlogsjaren
De periode van ds. Blaak op Sint Philipsland kenmerkte zich door de crisisjaren, die ook zijn gemeente niet voorbij gingen, en de Tweede Wereldoorlog, die eigenlijk na de bevrijding op 4 november 1944 pas hachelijke momenten opleverde voor Sint Philipsland.
Wat het eerste betreft. Op een zeker moment was de kas van de diaconie zodanig geslonken dat enkele leden op een vergadering ds. Blaak vroegen om van de kansel de gemeente te vragen dieper in de buidel te tasten. Zolang er echter nog geld in de diaconiekas zat weigerde hij dat pertinent. Later zou blijken dat het ook niet nodig was.

Enkele weken voor de bevrijding moest ook de Oude Polder van Sint Philipsland op last van de bezetter nog geïnundeerd worden. Evacuatie was niet nodig, maar er moest dan wel een kade langs het dorp worden opgeworpen vanaf de Zuiddijk bij de familie A. Steijn tot aan de Oostdijk, net voorbij de villa Buitenlust. De hele bevolking werd opgeroepen daaraan mee te werken. Ook op zondag. Op zondagmiddag heeft ds. Blaak toen de kerkdienst geen doorgang laten vinden, zodat ook de mannen van zijn gemeente die dag konden meehelpen. Kort na het gereedkomen van de kade kwamen op 4 november de Canadese militairen Sint Philipsland bevrijden. Omdat de school werd gebruikt voor de opvang voor militairen, werd de consistoriekamer een aantal maanden gebruikt al klaslokaal
De luidklok was, evenals in Hervormde Kerk, door de bezetters uit de toren gehaald.

Ds. Blaak verhulde in de oorlog niet dat we in de oordelen die over Nederland kwamen de hand van God dienden te zien. Dat hield in dat we degenen die toen over ons gesteld waren moesten gehoorzamen.
In de zomer van 2002 kreeg ik op een zaterdagmiddag bezoek van de heer W. van de Meeren uit Veldhoven met zijn dochter. Hij wilde nog wel eens op Sint Philipsland kijken. In de Schoolstraat vroeg hij aan verschillende mensen het een en ander over de Tweede Wereldoorlog. Ze werden niets wijzer totdat iemand zei dat ze naar Jan Kempeneers moesten gaan. Zodoende kreeg ik zomer 2002 een 80-jarige Veldhovenaar met zijn dochter over de vloer, die zijn oorlogsherinneringen uit 1945 in een stortvloed van woorden voor mij neerlegde. Er was geen speld tussen te krijgen en wat hij vertelde klopte met de werkelijkheid en met onze eigen herinneringen.
Hij had zich na de bevrijding van Veldhoven -dat was al 18 september 1944- als vrijwilliger opgegeven, zoals zich in West-Brabant oud-verzetsmensen opgaven om dienst te doen bij de Stoottroepen. De 80-jarige man Van de Meeren vertelde dat hij met een groep jonge mannen in Sint Philipsland werd geplaatst om wacht te lopen bij de school. Hij vertelde dat hij wel eens bij een jong gezin kwam in een huisje vlakbij de school. Daar waren volgens hem ook twee al wat oudere ongetrouwde mannen in huis. Dat bleek bij Marien en Marina Fontijne-Vermaas te zijn. Het was daar prettig vertoeven, zo vertelde hij.
Op een avond kwam van de Meeren, terwijl hij langs het schoolplein liep, in gesprek met iemand die een kniebroek aan had. Het leek wel een ‘pastoorke’, zo voegde hij er aan toe. Deze vroeg hem naar zijn herkomst en wilde weten waarom hij op dit dorp was gelegerd. Hij vertelde hem vriendelijk wie hij was en waar hij vandaan kwam en dat zijn opdracht nu

De Hervormde Kerk aan de Kerkring in het begin van de 19e eeuw met op de achtergrond de eerste school aan het Schooldreefje.

was om bij beurten wacht te lopen bij de school waar geallieerden waren gehuisvest. Tijdens het gesprek wees het 'pastoorke', die niemand minder was dan ds. Blaak, hem er op dat God de oorlog over Nederland had laten komen vanwege de zonden.
De (roomse) man uit Veldhoven, die in dienst was gegaan om thuis uit de kost te zijn, om kleding te krijgen en daarbij nog een gulden zakgeld per dag te ontvangen, was het niet met het 'patoorke'. eens" Als ge ziet wat de Duitsers hier allemaal hebben uitgevoerd en als u dan goed vindt wat God doet, dan hebben jullie toch maar ene rare God", zo voegde van de Meeren hem toe. Wat ds. Blaak de man daarop heeft gentwoord is mij niet duidelijk geworden.

Ds. P. Holst

De pastorie van de Hervormde gemeente werd in de oorlog bewoond door ds. P. Holst. Hij was de opvolger van ds. Jan Willem Verschoor, die de gemeente diende van 1932 tot zijn overlijden op 25 september 1941 Deze was ongehuwd. Holst was vurig gekant tegen de Duitse bezetters. Hij presteerde het zelfs om tijdens een dienst in de Hervormde Kerk in de oorlog een keer het Wilhelmus te laten zingen. Ook weigerde hij een vrouw over te trouwen waarvan bekend was dat ze met de Duitsers omgang had gehad. Dit bleef niet onopgemerkt en leidde ertoe dat ds. P. Holst en zijn gezin het dorp moest verlaten. Op 30 augustus 1944 werd hij gearresteerd, maar kreeg vergunning terug te keren naar zijn woning. Enkele dagen later, 2 september 1944 werd hij niet alleen verplicht de pastorie, maar ook het dorp te verlaten. Tot na de bevrijding verbleef hij met zijn gezin in Reeuwijk, de geboorteplaats van zijn vrouw N. P. Holst-Mesman. Hun eerste kind, zoon Pieter, was al op 10 oktober 1943 te Sint Philipsland geboren. De tweede, dochter Nelly Paulina zag het levenslicht in ballingschap op 2 november 1944 te Reeuwijk. Hun derde, zoontje Jan Willem kwam na deze oorlogservaringen op 18 augustus 1946 in de Fliplandse pastorie ter wereld. Pelgrim Holst kwam als kandidaat op 4 oktober 1942 naar Sint Philipsland. Hij bleef zijn eerste gemeente trouw tot 27 oktober 1946. Hij nam toen afscheid van zijn gemeente met de tekst Openb. 2:10b.

In 1984 verscheen het boek: "Gedenkt der vorige dagen", een overzicht van de geschiedenis van de Oud Gereformeerde Gemeente te Sint Philipsland, door H. Florijn. Kerkredacteur A.J. Klei van het dagblad Trouw vroeg mij of hij het boek mocht recenseren. Natuurlijk werd dat toegestaan en prompt nadat de recensie met het opschrift: "Geverfde dames in de trein" was gepubliceerd kreeg ik een briefkaart van ds, Holst. Hij schreef mij dat ds, Blaak zijn buurman was op Flipland en dat hij menig gesprek over de heining met hem voerde. De oudpredikant van Flipland wilde het boek graag ontvangen. Ds. Holst, geboren te Delft op 7 juli 1919, is op 27 april 1991 op 72-jarige leeftijd te Dirksland overleden.

Emeritaat

Het voorstel van ds. L. Boone aan de leden van zijn gemeente om oefenaar Blaak om zijn werk te verlichten kreeg op 6 april 1931 zijn beslag. Willem Huibrecht Blaak kreeg op die datum het beroep uit Sint Philipsland, dat hij aannam. Hij werkte daar samen met ds Boone tot deze zijn werk niet meer kon verrichten. We hebben reeds verhaald hoe Boone hem op 12 september 1934 als zijn opvolger in het volle ambt bevestigde.

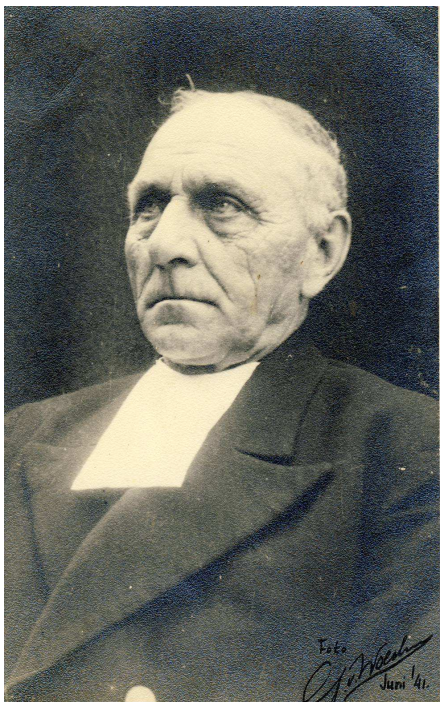

Ds. W.H. Blaak

Vooral in het laatste oorlogsjaar beleefde Sint Philipsland angstige momenten. Beschietingen en het neervallen van enkele Duitse V-1's joegen de inwoners de schrik op het lijf. Ook op zondag werd het schiereiland een keer vanaf Goeree-Overflakkkee beschoten. Toen iemand aan de zijdeur in het nieuwe stuk de kerk binnen kwam en waarschuwde dar er werd geschoten ontstond er lichte paniek. Ds. Blaak preekte in die tijd op zondag twee keer, maar kwam tijdens de middagdienst wel naar de kerk en zat dan in de ouderlingenbank. De predikant ging naast de bank staan en vroeg de kerkgangers rustig te blijven. Gelukkig gebeurde er die middag niets in de kerk. Ik wil hierbij nog wel optekenen dat het met alle beschietingen en de neerstortende en overkomende V-1's, uitgenomen de twee slachtoffers Cent Faasse op de haven en Lieven Cornelisse bij de tramhalte, erg meegevallen is op Sint Philipsland. Er kwam zelfs een granaat kort bij de toegangsdeur van aannemer C. Capelle terecht.
Het was vanaf begin 1944 voor ds. Blaak niet meer mogelijk de andere gemeenten in het land te bezoeken. Reizen vanuit het bevrijdde zuiden naar de gemeenten boven de rivieren was onmogelijk. Er bleef dus in die gemeenten veel werk liggen, zoals het dopen van de kinderen. Na de capitulatie is hij het land weer ingetrokken om het werk in deze gemeenten opnieuw op te pakken.
Op 10 november 1946 nam ds. Blaak afscheid van zijn gemeente nadat hij emeritaat aangevraagd en gekregen had. Hij is toen nog twee jaar op Sint Philipsland blijven wonen. Op 25 maart 1948 verhuisde hij naar Geldermalsen en heeft

Ds. P. Holst en zijn vrouw N.P. Holst-Mesman. De kinderen zijn v.l.n.r. Nelly Paulina, Pieter Adriaan Jacobus en Jan Willem.

daar de Oud Gereformeerde Gemeente nog gediend tot zijn overlijden in 1959

Vacant
Ik blijf nog even bij de Oud Gereformeerden, omdat daar nu eenmaal meer over valt te schrijven dan over de andere kerkelijke gemeenten op Sint Philipsland.
Met het emeritaat van ds. Blaak werd de gemeente Sint Philipsland vacant. Het

Ds. C. de Jonge

mag wel bijzonder genoemd worden, dat ds. L. Boone, die in 1904 naar Sint Philipsland kwam in 1934 zelf zijn opvolger op deze plaats in het volle ambt bevestigde. Ruim drie jaar had oefenaar Blaak hem terzijde gestaan, toen het de wens van ds. Boone was om Willem Huibrecht Blaak als zijn opvolger te bevestigen. Een half jaar later, op 25 april 1935, is hij 's morgens om half negen te midden van zijn kinderen en zijn kerkenraad overleden.
De begrafenis vond onder grote belangstelling plaats op 30 april.

De gemeente die hij achter liet ging toen een vrij roerige periode tegemoet. Het zijn er maar weinigen meer die dat als belijdend lid hebben meegemaakt. Toch herinner ik mij dat er door onze ouders over de ledenvergaderingen uitvoerig werd gesproken. Ik acht het als gelukkig dat dr. H Florijn op initiatief van ondergetekende en met goedkeuring van de overige kerkenraadsleden, ruim 25 jaar geleden begon met een onderzoek naar de geschiedenis van de Oud Gereformeerde Gemeente in Nederland te Sint-Philipsland.
Meerdere perioden leverden hem geen of weinig problemen op om ze te beschrijven. Ik herinner me dat hij "De periode 1907" als moeilijk typeerde.

Van de vrij roerige periode die ik hierboven aankondigde schreef Florijn: "…daarmee zijn we gekomen bij een episode die zeker niet tot de aantrekkelijkste behoort. (...)Veel zin om ze weer op te rakelen heeft het doorgaans niet.
Toch moet het omwille van de volledigheid vermeldt worden, temeer omdat door de troebelen die hieruit voortgekomen zijn, gekomen is tot een tijdelijke periode van zelfstandigheid van de gemeente. De schuldvraag laten we hierbij liggen. Het is ook niet nodig om die hier te beantwoorden: wie heeft er geen schuld als het tot ruzies komt".

Nu kunnen we concluderen dat hij deze periode voorzichtig en deskundig heeft weergegeven. Uiteindelijk is de gemeente van Sint Philipsland, waarvan op de vergaderingen soms meer dan 175 manslidmaten aanwezig waren, er zonder schade of scheuring uitgekomen.
Ik wil u aanraden het boek over de geschiedenis van de Oud Geref Gem., dat in veel gezinnen aanwezig is, er op na te slaan.

Ds. E. du Marchie van Voorthuijsen

Meer predikanten
Toch wil ik ook zelf nog enkele herinneringen ophalen die mij en mijn leeftijdgenoten nog helder voor ogen staan.
Nog tijdens de aanwezigheid van ds. Blaak in de pastorie kwam op Flipland een aantal predikanten op zondag preken wat we nog nooit hadden meegemaakt. Ik was toen een jaar of dertien en hooguit kwam dan oefenaar P. Kolijn (Kolijntje werd hij altijd genoemd) wel eens een zondag naar Flipland.
Ds. Blaak preekte altijd erg zwaar en als kinderen konden we hem moeilijk begrijpen. Ook maakten we hem zelden mee op de catechisatie, want dat werd door een ouderling gegeven. Kolijn vertelde wel eens een verhaaltje en dat wilde er bij ons als kinderen wel in. We wisten soms al van te voren wat hij ging vertellen. Het werd van de toen ouder wordende oefenaar ook verdragen.
Er veranderde veel. Opeens kwamen bij ons een aantal predikanten die we nog nooit gehoord of gezien hadden. Hoe kon dat zo? Wel, oefenaar C. de Jonge die in 1907 ds. Boone trouw bleef, liet hem in 1912 toch weer in de steek. In dat jaar werd hij predikant van een vrije Oud Gereformeerde Gemeente te Kampen. Hij

Ds. M.A. Mieras

had in de loop van de tijd een aantal predikanten rond zich verzameld, die in 1947 aansluiting wilden zoeken bij een geordend kerkverband. Ds. De Jonge was enkele jaren daarvoor al overleden.
De predikanten die tot de Federatie van ds. C. de Jonge -zo werd dit verband genoemd- behoorden waren ds. Joh. Van der Poel, ds. A. de Reuver, ds. J. van't Hoog, ds. C. Kramp en ds. J. van Wier. Al voor de predikanten van de Federatie zich bij de Oud Gereformeerden hadden aangesloten, kwamen al enkele van hen te Sint Philipsland preken. Ze kwamen zelfs graag op Flipland. Toen de fusie eenmaal een feit was werd ons kerkverband voortaan: "Oud Gereformeerde Gemeenten in Nederland" genoemd.
Daarnaast waren er nog ds. D. van Leeuwen, die eerst Christelijk Gereformeerd was, maar die zich al bij ds. Blaak had aangesloten. Ook ds. Du Marchie van Voorthuijsen, die nog tot de Christelijk Geref. Kerken behoorde kwam al bij ons preken. "De Baron" werd hij op Flipland eerst wel genoemd. De eerste keer dat hij op Flipland moest preken, ging ouderling Jacob Wagemaker hem bij de tramhalte

ophalen. Toen Wagemaker hem de hand schudde zij hij tegen hem: Daar heb ik tegen op gezien dominee, dat ik een baron moest gaan ophalen. Hij antwoordde hem: "Dat zal wel meevallen geliefde vriend, want je komt een man ophalen die tegen God gezondigd heeft. Bij Wagemaker viel er al een last van zijn schouders af. Deze twee predikanten gingen al vanaf 1947 in onze gemeente voor.
Het gebeurde wel dat we elke maand een predikant hadden. Dus naast de twee genoemde leraars kwamen toen ook de predikanten Van der Poel, De Reuver enz. toen al op Flipland preken terwijl ze nog niet bij ons verband waren aangesloten

Een vermaning van de classis
Regelmatig kwamen de manslidmaten in vergadering bijeen. Uit een twee- of drietal werd een predikant gekozen om een beroep op uit te brengen. Ook predikanten die nog niet tot de Oud Gereformeerden van ds. Blaak behoorden werden beroepen. De eerste predikant, die uit een drietal, dat was opgesteld door de kerkenraad onder voorzitterschap van ouderling M. den Braber werd beroepen was ds. Du Marchie van Voorthuijsen. Deze behoorde toen nog tot de Christelijk Gereformeerde kerken en bedankte voor het beroep.

Blijkbaar vond de classis deze gang van zaken te Sint Philipsland niet zoals het behoorde. Dat had tot gevolg dat in een zondagse afkondiging aan de manslidmaten werd verzocht om op 9 december 1947 in vergadering bijeen te komen. Deze vergadering werd bezocht door 168 leden, de kerkenraad inbegrepen. Ook de predikanten M.A. Mieras, D. van Leeuwen en W. H. Blaak waren op deze vergadering aanwezig.
De sfeer op deze vergadering was niet geweldig. Ds. Mieras vertelde de leden dat hij door verschillende personen was benaderd met de vraag of Sint Philipsland nog wel tot de Oud Gereformeerde Gemeenten behoorde. Het lijkt hem aannemelijk dat een groot deel van de gemeente vindt van wel en het dus niet met de kerkenraad eens is, zo zei ds. Mieras. Ook ds. Blaak en ds. van Leeuwen doen een beroep op de gemeente om geen predikanten voor te laten gaan die niet tot het verband van onze gemeenten behoren.
Zowel de kerkenraad als de leden vinden echter dat de predikanten een zuivere leer voorstaan. De leden verwijten zelfs de predikanten dat zij zelf ook in andere gemeenten voorgaan.
De vergadering eindigde met een uitslag waarvan voorheen niemand had durven dromen. Er wordt besloten om te stemmen: "voor of tegen het oude verband" Enigszins geïrriteerd werd door een meerderheid van de leden uit het verband van ds. Blaak en de toch op Flipland wel zeer geachte predikant ds. M.A. Mieras te stappen. De gemeente van Sint Philipsland stond met ingang van 9 december 1947 buiten het verband van de Oud Gereformeerde Gemeenten.

Ds. E.S. de Lint

Christelijke school
In 1947, dus al snel na het emeritaat van ds. Blaak, gaan er stemmen op dat er pogingen worden gedaan om te komen tot Christelijk onderwijs.
Niet de Oud Gereformeerden of de Gereformeerde Gemeente, maar de Hervormde

Ouderling M. den Braber

predikant ds. E.S. de Lint nam het initiatief om met de twee genoemde gemeenten op Flipland een School met de Bijbel op te richten.
De onderhandelingen met de drie plaatselijke kerken werden in 1947 gevoerd.
Op een vergadering van de manslidmaten van de Oud Geref. Gem. die werd gehouden op 7 juli 1947, doet voorzitter M. den Braber daar mededelingen over. Hij deelt mee dat er met ds. De Lint is gesproken over een op te richten school voor Christelijk onderwijs. Dat deze gegrond moet zijn op de beginselen van Gods Woord, daarover kon men het eens worden. Toen er echter op een aantal punten wat dieper werd ingegaan, namelijk op de samenstelling van het bestuur en het houden van feesten op school, bleek dat er geen overeenstemming met het bestuur van de Hervormde Gemeente mogelijk was. Dit leidde ertoe dat de Oud Gereformeerde Gemeente en de Gereformeerde Gemeente samen verder gingen met de voorbereidingen voor Christelijk onderwijs te Sint Philipsland. De Hervormde gemeente werd dus buiten spel gezet. Ds. De Lint had zijn gesprekspartners al te kennen gegeven dat, indien de beide gemeenten toch verder zouden gaan, ze niet hoefden te rekenen op leerlingen van de Hervormde gemeente op die school. De Hervormde predikant hield hier geen prettige herinnering aan over.

Ten tijde van deze beslissing waren een flink aantal jonge mannen van ons dorp voor hun dienstplicht in Nederlands Indië.

Ouders en verloofden van de jongens die tijdens de politionele actie naar Indonesië moesten. Links doctor M.J. Arntzen, predikant van de Gereformeerde Kerk te Anna Jacobapolder van 1948 tot 1952. Geheel rechts ds. E.S. de Lint. Zij behoorden tot het comité dat de belangen van de jongens behartigde.

Vanuit de kerken was daarvoor een thuisfront opgericht. De militairen kregen regelmatig bericht en een hart onder de riem gestoken door middel van een brief die werd opgesteld en ondertekend door de kerkenraden. Of er door de onenigheid door het niet oprichten van een gezamenlijke school verwijdering is ontstaan tussen de kerkenraden van de verschillende kerken, is mij niet duidelijk. Wel is duidelijk dat bij de ondertekenaars van de brieven na 1947 de namen van ouderling M. den Braber en Joh. Van Hekken ontbreken. Hiervoor in de plaats zien we als ondertekenaars de heren M. Geluk en F. Hooglander Pzn. Beiden behoorden tot de Oud Gereformeerde gemeente. Wel bleven de predikanten De Lint van de Hervormde gemeente en dr. Arntsen en C. van Strien (van Nicke) van de Gereformeerde Kerk in Anna Jacobapolder in het thuisfront aanwezig en de brieven ondertekenen.

Op 1 april 1949 ging de Christelijke school, waarin de twee genoemde gemeenten participeerden officieel van start. De inspecteur van het onderwijs ondernam nog een poging om de partijen nader tot elkaar te brengen, maar helaas, zonder resultaat. Deze wilde omwille van een financiële nasleep de partijen nogmaals bij elkaar brengen, doch zonder resultaat

Meester L.J. van den Ende en juffrouw J.J. Elenbaas bleven de lessen op de Openbare school zoals vanouds met gebed openen en sluiten. Ook de vaderlandse geschiedenisboekjes hadden een Christelijk karakter.
Daar kwam in 1959 verandering in toen meester A. Verwaal als opvolger van meester Van den Ende op de Fliplandse Openbare school hoofd werd. Dat was voor ds. F. van Dieren, de opvolger van ds. De Lint aanleiding om zijn kinderen voortaan op de Christelijke school de lessen te laten volgen. Enkele gezinnen van de Hervormde gemeente volgden hem daarin.
In 1976 werd het verplicht gesteld om op elke school een ouderraad te benoemen. Dat had tot gevolg dat er twee leden van de Hervormde Kerk in deze raad werden gekozen, namelijk A.M. Guiljam en A.W. Beurkens. De overige leden waren A. Verwijs, D. van Dijke en M. van Oudenaarde. Al spoedig bleek dat bestuur en ouderraad vruchtbaar met elkaar samenwerkten. Het werk van het bestuur werd door de aanwezigheid zelfs verlicht, zo stond er in de schoolkrant.
Het was inmiddels 1981 geworden. Een jaar waarin zich voor de kerken en de scholen op Flipland verschillende mogelijkheden voordeden. Een daarvan was een vervroegde integratie van het kleuter- en lager onderwijs. Een tweede mogelijkheid voor de twee participerende kerken was: de Hervormde Gemeente vragen of ze deel wilden uitmaken van het bestuur van de nieuw op te richten basisschool.
Ds. L. Gebraad was als voorzitter van het schoolbestuur nog aanwezig bij de besprekingen met afgevaardigden van de Hervormde Kerk om deel te gaan uit maken met het bestuur. Ik moet daarbij aantekenen dat hij daarvoor een stimulans nodig had van burgemeester G. van den Berg.
Mede omdat ik toen in de kerkenraad van de Oud Geref. Gem. zitting had kan ik me de besprekingen goed herinneren. Zoals de Hervormde gesprekspartners wisten was het beginsel van de school gegrond op Gods Woord en de drie formulieren van enigheid. Indien de Hervormde kerk zou mee willen doen aan de vervroegde integratie, dan zou het bestuur worden uitgebreid tot negen leden. Voortaan zou het bestuur bestaan uit zes leden van de O.G.G., twee leden van de Herv. Gem. en een lid van de G.G. Zonder enig verschil van mening werd het voorstel door de Hervormde gemeente overgenomen. Ds. L. Gebraad zou bij het passeren van de acte op 25 juni 1981 niet meer aanwezig zijn. Ruim een jaar daarvoor, 23 mei 1980 is hij overleden.

Op 19 maart 1982 kwam de inspectrice, mw. Drs. W.P. Bouwman naar Sint Philipsland om de nieuwe school onder het nieuwe bestuur officieel te openen. Sindsdien zijn meerdere uitbreidingen nodig geweest om het groeiende aantal kinderen een goede lesruimte te kunnen bieden.

Ds. F. Mallan

De breuk geheeld

Dit schoolpraatje was even tussendoor. We gaan nog in het kort terug naar ons vorige onderwerp, namelijk dat de Oud Gereformeerde Gemeente zich buiten haar aloude verband had geplaatst.

Op 12 april 1948 werd op een mansledenvergadering een brief besproken die was ontvangen van de Oud Gereformeerde Gemeenten in Nederland, met het verzoek om terug te keren naar hun vroegere kerkverband. In deze brief wordt vermeld dat de predikanten van de Federatie van ds. C. de Jonge zich hadden aangesloten bij de gemeenten van ds. Boone.

Ging het er op de vergadering met de predikanten Mieras, Blaak en Van Leeuwen, die we eerder beschreven, niet erg geordend aan toe, ook deze bijeenkomst van de leden werd niet snel vergeten.

De voorzitter, ouderling M. den Braber, stelt de leden voor om met de gemeente over te gaan naar de Gereformeerde Gemeenten van ds. Kersten. Er was echter zoveel verschil van mening onder de leden dat de voorzitter het besluit nam om daarover nu niet te stemmen.

Kort daarop, te weten 23 april, zijn de toen al voor de Fliplanders bekende predikanten Van der Poel en De Reuver op Sint Philipsland geweest voor een gesprek met de kerkenraad. Ze werden het eens om op 28 april een ledenvergadering te beleggen. De bovengenoemde predikanten zouden dan ook aanwezig zijn.

Het doel van de vergadering was om de leden te horen of ze wederom bij een kerkverband wensten aan te sluiten. Hetzij bij het verband van de Oud Gereformeerde Gemeenten in Nederland, zoals die voortaan zouden gaan heten of bij de Gereformeerde Gemeenten van ds. Kersten, zoals ouderling M. den Braber had voorgesteld. De kerkenraad deelde vooraf al mee dat ze de meerderheid van de leden zouden respecteren. Mij staat voor dat op deze vergadering diaken C. Mol de leden verwelkomde en daarna het woord gaf aan ds. Van der Poel.

"Weer verloopt de vergadering niet geordend", zo tekent de heer Florijn op in zijn gedenkboek. Ds. Van der Poel werd gevraagd de vergadering voor te zitten. Na de gebruikelijke opening met zingen, schriftlezing en gebed deelt de predikant mee wat het doel is van de vergadering. Het blijkt dat 148 leden op de vergadering aanwezig zijn. Na een korte inleiding van de predikant worden de stembriefjes verstrekt. Na telling van de stemmen blijkt dat 125 leden willen aansluiten bij de Oud Gereformeerde Gemeenten in Ned., 6 stemmen zijn er voor om bij de Gereformeerde Gemeenten aan te sluiten 16 leden stemden blanco en één stem was van onwaarde. Aan duidelijkheid ontbrak het dus niet. De overgrote meerderheid wilde weer terug naar het verband van ds. Boone, dat intussen met een flink aantal predikanten was uitgebreid. De uitslag zou aan de niet aanwezige kerkenraadsleden worden bekend gemaakt. Ds. Joh. Van der Poel verzocht de leden daarna nog het14^{de} vers van Ps 119 te zingen waarna ds. De Reuver eindigde met dankgebed.

"De breuk was weer geheeld", zo besluit H. Florijn dit hoofdstuk in zijn gedenkboek

Ik heb het al genoemd, het toegenomen aantal predikanten had tot gevolg dat de Fliplandse gemeente dikwijls een predikant had op de zondag. Was het leesdienst dan was dat ook niet erg, want de ouderlingen Marinus den Braber en Jacob Wagemaker konden goed en duidelijk lezen. Dat was ook wel nodig, want het ontbrak ons nog aan een geluidsinstallatie in de toch vrij grote kerk.

Vooral als er een predikant voorging was er soms plaatsruimte tekort. Dikwijls moest 'Bram de Koster', zoals koster Abraham den Braber altijd werd genoemd, met losse banken sjouwen naar de tuin voor de preekstoel om iedereen een plekje te geven.

Consulent ds. A. de Reuver

Ds. A. de Reuver was consulent van de gemeente in Sint Philipsland geworden. Hij kwam van dankdag tot biddag wekelijks een dag naar Flipland om de catechisaties aan de kleintjes, de groteren en de belijdeniscatechisanten te geven. In 1949 moesten de groteren allemaal Jesaja 53 uit het hoofd leren. Voor degenen die het goed konden werd bij het opzeggen tegen de kerstdagen een boek in het vooruitzicht gesteld. Hij was erg geliefd bij de jeugd en de gemeente. Anton Reijngoudt kon het zo vloeiend opzeggen dat hij de Christenreis van Bunyan kreeg. Op een na beste was Kees Noorthoek. Hij kreeg het boek Anton en zijn vrienden. Ik volgde op de derde plaats en mocht het boek De Dorpsplaag van hem in ontvangst nemen. Hij wilde geen van de catechisanten teleurstellen, want ook voor alle andere kinderen, een vrij grote groep, had hij een boek in een van de koffers die hij op de tafel in de consistorie had neergezet. We waren als kinderen bijzonder op deze predikant gesteld. Ook als hij in de zondagse diensten in de kerk voor ging.

Ds. A. de Reuver

Bij de opening van de Christelijke school behoorde hij samen met ds, F. Mallan uit Bruinisse tot de sprekers. Voor een aantal leerlingen was het vooral in het begin bijzonder naar dat ze niet meer gezamenlijk in hetzelfde klaslokaal zaten. De Christelijke school kreeg na een poosje veruit de meeste leerlingen. Ik herinner me dat vooral juffrouw J.J. Elenbaas van de Openbare school heer droevig gestemd was over de tweedeling op de Fliplandse school. Zonder onderscheid was ze bij alle kinderen zeer geliefd.

Toen ik in 1998-'99 het 50-jarig gedenkboek van de Christelijke school had geschreven hebben we dat op doorreis naar

ons vakantieadres het boek bij ds. De Reuver in Rhenen bezorgd.
Hartelijk hebben we toen met hem gesproken. Hij was toen 86 jaar en verzorgde zelf zijn vrouw die altijd op bed lag. Hij herinnerde zich de periode op Sint Philipsland als zeer aangenaam. Kort daarna, op 28 mei 1999 kregen we een brief van hem. Daarin stonden alle datums op welke hij te Flipland had gepreekt, gedoopt, overgetrouwd en lidmaten had bevestigd.
Op zondag 4 april bevestigde hij 27 lidmaten met de tekst uit Hooglied 18:11,12.
Op 5 maart 1950 preekte hij uit Matth. 27:32 en deden opnieuw 28 personen openbare belijdenis.
Deze dienst was tevens de laatste keer dat hij op Sint Philipsland heeft gepreekt. De eerste keer dat hij de kansel in de Achterstraat beklom was op 22 dec. 1946.
Drie bruidsparen trouwde hij in die periode over: Johannes Reijngoudt en Hendrina Christina Maan de Kok, Jan Ligtendag en Saar van Dijke, Marien Geense en Metje Reijngoudt.
Ds. De Reuver is overleden te Rhenen op 90-jarige leeftijd op 27 febr. 2003. Zijn vrouw Lena de Reuver Smit overleed te Capelle aan den IJssel op 7 nov. 2003. Zij was 94 jaar.
We zouden te uitgebreid worden als we de vele herinneringen aan de nieuw aangesloten predikanten moesten ophalen, maar vele liggen nog vers in ons geheugen.
Een predikant waar Sint Philipsland bijzonder aan gehecht was, was ds. M.A. Mieras uit Krimpen aan den IJssel. Hij kwam trouwens ook graag te Sint Philipsland. Hij had bijzondere gaven om problemen op te lossen en om mensen met vragen een passend antwoord te geven. Zal de kerkenraad met een probleem over een van de leden, hij kwam naar Flipland en wist dat met weinig woorden op te lossen. Ik was eind jaren ’70 van de vorige eeuw aanwezig op een synode van de O.G.G. te Ede, toen er een commissie ouderenzorg zou worden opgericht. Bij de bespreking daarover ging een ouderling overeind staan en zei dat hij zich met zo’n commissie wel kon verenigen, onder één voorwaarde: “In het bestuur moeten enkel bekeerde mensen plaatsnemen”.
Het werd stil in de grote kerkzaal te Ede. Ds. Mieras zat op het derde of vierde bankje, links van de preekstoel. Hij kwam het bankje uit en leunend op zijn stok bewoog hij zich naar de ruimte voor de preekstoel. Hij antwoordde de man kort en zakelijk: “Als u dat wil, dat vindt ik goed, maar dan moet u ze zelf aanwijzen”. Drs. P.H.D. van Ree zei later op de vergadering in het algemeen: dat hij blij was dat er voor een accountant ook nog een mogelijkheid is om bekeerd te worden. Verder werd op die vergadering niet meer over het bestuur gesproken.

Sint Philipsland telde in het midden van de vorige eeuw meer dan dertig binnenvaartschippers.

Zo zou ik van elke predikant wel herinneringen kunnen ophalen, maar laten we het hier bij laten.

Toen ds. A. de Reuver op 5 maart 1950 voor de laatste keer voorging in de gemeente en zijn 28 belijdeniscatechisanten bevestigde had ds. D. van Leeuwen uit Loenen aan de Vecht het op hem uitgebrachte beroep al aangenomen. Ondanks dat het grote aantal predikanten stuk voor stuk graag een beurtje voor Flipland in hun agenda noteerden was de gemeente blij weer een eigen predikant te krijgen, De pastorie kreeg in overleg met het predikantsechtpaar een goede opknapbeurt. De woning werd in 1949-’50 vooral op de begane grond compleet gerenoveerd.
Ook werd in 1949 besloten een doopvont te laten maken. Tot dan toe werd de predikant die doopte altijd nog begeleid door Bram de Koster met het bekende geëmailleerde witte schoteltje.

Op 16 maart 1950 zou ds. Joh. Van der Poel te Sint Philipsland bevestigen. Deze was toen ziek en in zijn plaats kwam ds. W. van Dijk uit Capelle aan den IJssel naar Sint Philipsland om ds. D. van Leeuwen in zijn nieuwe standplaats te bevestigen. Hij deed dat met n.a.v. Lukas 10: 1-22, waar het gaat over de zending van de zeventig.
Ds. van Dijk zei onder meer: “Maak haast! Want Uw tijd en de tijd degenen tot wie u de boodschap van Christus moet brengen gaat ras voorbij. Wie had toen verwacht dat deze woorden haast een profetisch getuigenis waren.

Hoewel de tijd voor ds. Van Leeuwen maar kort zou zijn, willen we toch enkele dingen noemen die tijdens zijn dienstwerk op Flipland zijn gebeurd.
In de eerste plaats had hij een verzoek aan

Ds. D. van Leeuwen

zijn kerkenraad. Deze kwamen voor het merendeel op zondag in de kerk met een zwart of donker overhemd en zwarte stropdas. Ook droegen ze allemaal een zwarte pet. Hij verzocht zijn kerkenraad voortaan een hoed als hoofddeksel te

dragen en een wit overhemd met zwarte stopdas aan te trekken. Zover ik weer werd dat door allen ter harte genomen.
Er was geen orgel, maar de voorlezer was tevens voorzanger in de kerk. Het waren toen Lauwrens Neele en Dingeman Verwijs. Op de ingebouwde lessenaar tussen de eerste bank voor de preekstoel lag een statenbijbel met het vierstemmige psalmboek van Datheen. Tevens was er een opklapbaar zitbankje in de lessenaar in aanwezig. De dienstdoende voorlezer bleef dus de hele dienst binnen zijn verhoogde zetel. De dienstdoende voorlezer was er zelf vrij in welke aanvangspsalm hij ter opening van de godsdienstoefening opgaf. Zo gaf Dingeman Verwijs op zondagmorgen na 10 september 1942 als eerste vers psalm 66 : 5 op:

Gij hebt ons doorzocht Heer genadig!
Ende beproeft allen gelijk,
Alzoo men door dat vuur gestadig
Dat zilver loutert van den slijk.
Gij hebt ons van den onbekende
Vijanden laten zijn gevaan,
En hebt ons Heer! op onze lenden
Met groten last zwaarlijk belaan.

Die week was er een bommenwerper neergestort naast de Luijsterkreek bij de boerderij Steene Poort. Dingeman Verwijs liet daar dus een gepast psalmvers op zingen. Later is dat veranderd en werd deze psalm door de dienstdoende predikant of ouderling opgegeven

De ouderlingen mochten tijdens de leesdiensten niet op de preekstoel plaatsnemen. Daarvoor was een kleiner spreekstoeltje op kleine wieltjes aanwezig dat naast de preekstoel stond. Was het leesdienst dan werd het voor de kansel geplaatst. Ook dat vond ds. Van Leeuwen enigszins denigrerend. Van hem mochten de ouderlingen voortaan tijdens de leesdiensten ook op de gewone kansel plaatsnemen. De kleine werd uit de kerk verwijderd en deed voortaan in verbouwde vorm dienst als kippenhok bij een van de leden.
De gemeente bestond toen uit 1200 leden en doopleden. Er was tijdens de diensten gebrek aan plaatsruimte.
Op de ledenvergadering van 17 februari 1951 werd de bouw van een nieuwe galerij in het nieuwe gedeelte aan de orde gesteld. Ook daartegen was vanwege de noodzaak weinig tegenstand. De galerij werd binnen korte tijd gerealiseerd. Tijdens deze vergadering werd de reeds zittende diaken M.C. Noorthoek als ouderling gekozen. In zijn plaats werd kort daarna P. den Braber als diaken bevestigd. Het zitplaatsengeld werd met 50% verhoogd. De predikant vond het ook nodig dat de kerk vanbinnen een nieuwe schildersbeurt krijgt. Hij beveelt daarvoor de collecte voor de kerk extra aan.
Ik heb eerder geschreven dat de preken van ds. Blaak vooral voor de jeugd niet gemakkelijk waren te begrijpen. Velen met mij zullen weten dat ds. Van Leeuwen kort na zijn komst een aanvang nam om het Bijbelboek Ruth in de zondagse avonddiensten te gaan behandelen. Velen ervoeren dat als zeer aangenaam en tevens leerzaam.
Verder herinner ik me dat hij op een zondagmorgen tijdens de dienst meedeelde dat hij in de avonddienst van dezelfde zondag een tijdrede zou houden. Hij hield deze aangrijpende predicatie n.a.v. : Matth. 24 : 37 – 39: En gelijk de dagen van Noach waren enz.
In 1951 werd door hem een herdenkingspredicatie gehouden omdat het toen 100 jaar geleden was dat ds. Pieter van Dijke in het volle ambt was bevestigd door ds. L.G.C. Ledeboer (van iemand die daar meer over weet ontvang ik graag een reactie J.K.)
Vooral in het pastoraat en in het ziekenbezoek was ds. Van Leeuwen erg actief. Zijn vrouw, Bastiana Maria van Leeuwen-van Eijk stond hem vooral bij de geboorte van kinderen in de gemeente daarin ter zijde. Zij werd geb. te Aarlanderveen op 3 april 1887 en overleed te Sint Philipsland op 29 juni 1974 op 87-jarige leeftijd. Het echtpaar bleef kinderloos. Ook voor het welvaren van de Christelijke school heeft hij zich bijzonder ingespannen. In het begin was deze school sterk afhankelijk van de daarin participerende kerken. Zijn oproep om de collecten, die steeds gehouden moesten worden, werd ter harte genomen.
Hij was wars van geschenken. Kwamen ze er bij hem mee aan de deur, hij wist dan een adres die het beter kon gebruiken. We kunnen voorts stellen dat de predikant zich in zijn gemeente zeer bemind maakte. Ook waren er enkelen die vonden dat hij trots en bazig overkwam. Ondanks dat was hij bij de gemeente over het algemeen zeer geliefd.

Op zondag 14 december 1952 ontving de kerkenraad het bericht dat ds. Van Leeuwen in Loenen aan de Vecht, waar hij een zondagbeurt zou vervullen die morgen dood in zijn bed werd aangetroffen na een hartverlamming.
Het leek er haast op alsof de woorden van zijn bevestiger ds. Van Dijk een profetische afmeting hadden. We herhalen ze hier: “Maak haast! Want Uw tijd en de tijd degenen tot wie u de boodschap van Christus moet brengen gaat ras voorbij”.
De belangstelling op zijn begrafenis die donderdag 18 december te Sint Philipsland plaatsvond was groot. Ds. M.A. Mieras leidde de begrafenis n.a.v. 2 Sam. 4 : 26. Op de begraafplaats sprak ds. Blaak en in de kerk werd de aangrijpende plechtigheid beëindigd door ds. Du Marchie van Voorthuijsen.
(Voor een meer volledig verslag van het overlijden en de begrafenis wil ik u verwijzen naar het eerder genoemde boek van H. Florijn).

Wordt vervolgd.

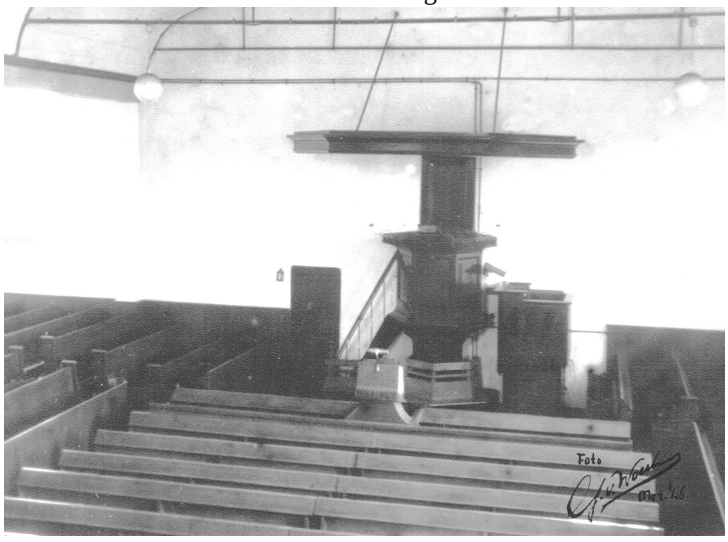

Op deze foto staat de kleine preekstoel waarop de ouderlingen tot 1950 met de leesdiensten voorgingen.

Bronnen:
Gedenkt der vorige dagen door H. Florijn, Sint Philipsland, 1984

Ds. L. Boone, Leven en arbeid, Den Hartog B.V. Houten, 1996

Herdenk de trouw door J. Kempeneers, Uitgave Koningin Julianaschool Sint Philipsland , 1999

Foto’s: Verzameling J. Kempeneers

Wat weten we van onze (groot)ouders?

Mijn vader en moeder en veel andere jongens en meisjes kwamen vroeger bijna elke avond voor ze trouwden bijeen op 'het hoekje' bij de kruising van de Schoolstraat en de Wilhelminastraat. Mijn moeder probeerde steeds naast Wim te gaan zitten langs de tuinafscheiding van buurman Noorthoek. Steeds was er een jongen en een meisje die hechtere vriendschap met elkaar kregen. Zo is dat ook gegaan met mijn ouders Wim en Annette Kempeneers van Duuren. De vriendschap werd steeds inniger en dat leidde ertoe dat ze op 16 oktober 1987 in het huwelijksbootje stapten. In het gezin van mijn ouders zijn we nu met vijf kinderen. Jan-Willem is de oudste. Dan volgen Evelien, Anne-Marije, Daan en Jet die nu op een paar maanden na drie jaar is.

Door Daan Kempeneers

Mijn moeder is de enige dochter uit het gezin van Rien van Duuren en Ina Geense. Ze zit er precies middenin. Twee broers waren er al toen zij geboren werd. Later kreeg ze nog twee broertjes. Mijn opa van Duuren begon na de lagere school als landarbeider. In zijn militaire diensttijd werd hij geselecteerd om dienst te gaan doen bij de commandotroepen in

Pa en ma Wim Kempeneers en Annette van Duuren.

Roosendaal. Deze zware opleiding heeft hij tot een goed einde gebracht. Hij was een zoon van Mattheus van Duuren die bijna zijn leven lang kantonnier bij het waterschap Prins Hendrikpolder is geweest. Zijn zoon wilde ook zoiets zelfstandigs. Na zijn diensttijd werd hij al snel bij de buitendienst van de gemeentewerken aangenomen, en werd daar voorman als opvolger van C.M. Stouten. Tevens nam hij de functies van haven- en kademeester over en werd ook benoemd tot gemeentebode en brandweercommandant. In de tijd toen Rien zo'n jaar of 16/17 was werden er op Flupland op zaterdag door de rijpere jeugd rondjes over de Voorstraat gedaan. Dan weer eens stilstaand dan weer eens verder lopend van het Kerkdreefje naar de Zeedijk. Ook daar werden veel vriendschapsbanden gesloten die later tot een huwelijk zouden leiden.

Ina Geense en haar broer Leen Geense

Opa en oma Marinus Adriaan van Duuren en Levina Helena Geense.

waren daar op de zaterdagavonden ook steeds aanwezig. Zo kon het gebeuren dat na een aantal zaterdagavonden Rien van Duuren steeds Ina Geense aan zijn arm had. De broer van Ina, Leen Geense, vroeg kort daarna aan Dien van Duuren, de zus van Rien of hij haar thuis mocht brengen. Zo kon het gebeuren dat ze zich na enkele jaren verloofden. Na enige tijd besloten ze tegelijk in het huwelijksbootje te stappen. Dat was op 23 december 1959.

Uit het huwelijk van Rien en Ina zijn vijf kinderen geboren. Helaas is hun oudste zoon Marcel toen hij met zijn vader mee mocht naar een brandweeroefening in de Steenbergse Vliet op 15-jarige leeftijd verdronken. Mijn opa Rien van Duuren heb ik nooit gekend. Hij is in 1983 na een ernstige ziekte overleden.

Nu gaan we naar de ouders van Ina. Ze was de jongste uit het gezin van Levinus Hendrikus Marinus (Fien) Geense en Helena Willemina (Lena) van Oeveren. Deze trouwden op 4 april 1913. Ze waren beiden 19 jaar oud. Lena was geboren te Dinteloord aan boord van het binnenvaartschip Wilhelmina II op 19 januari 1894. Zij was een dochter uit het eerste huwelijk van schipper Abraham van Oeveren met Janna Alida Faasse, die getrouwd waren op 15 april 1892. Lena was nog maar heel klein toen haar moeder op 21 maart te Dinteloord op 25 jarige leeftijd overleed. Haar man Fien is geboren te Sint Philipsland, als zoon van Marinus Adrianus Geense en Anthonia Deurloo. Het was een arme tijd toen Fien en Lena in 1913 trouwden. Woonruimte was er bijna niet beschikbaar. De ouders van Fien woonden in de Stationstraat. Fien en Lena konden aanvankelijk woonruimte krijgen in een huis aan het Stoofhof. Kort daarop mochten ze in een huisje naast wagenmaker Floor Feleus aan de Zuid-

Levinus Hendrikus Marinus Geense en zijn vrouw Lena van Oeveren.

dijk. Later kochten ze een huis in de Achterstraat. Fien moest hard werken om het huisje bij de schuur te houden. Hij deed van alles. In de werkverschaffing hielp hij

met straatwerk en het kruien van zand met de kruiwagen van de haven naar de begraafplaats of om sloten te dempen. Ook op de haven verrichtte hij zwaar werk. Scheepjes met keislag kwamen de haven binnen om de binnenwegen en de dijken te verhardden. Fien hielp dan met het dragen van keislag uit het ruim van het scheepje. De manden werden op de haven in karren uitgekiept. De ene na de andere kar verscheen naast het scheepje. Soms tot de late avond moest worden gedragen zodat de schipper de haven nog voor eb kon verlaten. Dan ging Fien weer gauw naar moeder Lena om te kijken wat de pot schafte. Ook s'avonds had Fien nog wel karweitjes op te knappen. Na het eten en soms in de nacht werden de emmers en tonnen uit de privaten leeg gemaakt.'Beren', noemden ze dat met een net woord. Families die wat meer te besteden hadden gingen zelf niet met de volle emmer uit het privaat naar achter de dijk waar ze in het zeewater of op de glooiing werden uitgekiept. De emmer werd daar ook uitgespoeld. Deze opa deed dat samen met 'Marientje Neele', ook een van de vaders die een groot gezin had.

Een bad of douche hadden de mensen toen nog niet. Zelfs geen waterleiding. Ze moesten het water met een aker uit regenbak ophalen om zich in een teiltje te wassen. De andere morgen moesten ze er meestal weer vroeg uit om naar hun werk te gaan.
In het gezin van mijn overgrootouders werden 11 kinderen geboren. Tante Toos was de oudste. Zij is in 1914 geboren. Oma Ina was de jongste. Ze is in 1938 geboren. Hun vader was eerst los werkman. Dat betekende dat ze alle karweitjes die er voorkwamen aanpakten.

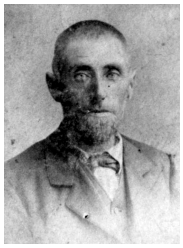

Marinus Adrianus Geense en Anthonia Geense-Deurloo

Alle arbeidersgezinnen maakten vanaf 1930 totdat de Tweede Wereldoorlog 1940-1945 uitbrak een bijzonder nare tijd mee. Voor de kostwinners die vast werk bij een van de boeren hadden, viel het nog wel mee. Zij brachten iedere week geld thuis. Maar de jongere arbeiders konden hooguit tijdelijk aan de slag bij een werkverschaffingsobject, zoals de inpoldering van de Abraham Wissepolder in 1945. Dat gebeurde nog met de schop en de houten kruiwagen. Toen werd ook de nieuwe betonweg over de Slaakdam naar Brabant in werkverschaffing aangelegd, die in 1935 gereed kwam. Na 1936 werd een zelfde weg van Sint Philipsland naar Zijpe, ook weer in werkverschaffing aangelegd. Deze was eind 1938 klaar.
In de oorlog werden jonge mannen van 19 en 20 jaar, die anders in militaire dienst moesten, verplicht naar Duitsland getransporteerd om bij de boeren en in de fabrieken te gaan werken. In de fabrieken was het gevaarlijker dan bij de boeren, want die werden steeds gebombardeerd door Engelse bommenwerpers. Toch zijn alle jonge mannen die uit ons dorp naar Duitsland zijn geweest behouden terug gekeerd.

Commissionair

Opa Fien was een harde werker. De boer van de Henriëttehoeve Jacobus Stols had Fien graag als het erg druk was op de boerderij. Fien kon ook goed praten en met mensen om gaan. Hij was een eerlijk mens. Hij bleek ook een handelsgeest in zich te hebben. Dat viel blijkbaar ook bij de boer van de Henriëttehoeve op. Het was in 1938 dat Stols daarover met Fien Geense ging praten. Stols spoorde hem aan om de beurzen waar landbouwproducten werden verhandeld te bezoeken. Fien begon toen al met het kopen en ver-

De vader en moeder van opa Rien van Duuren waren Mattheus van Duuren en Adriana Maria Johanna Mol. Deze opa van Duuren werkte lange tijd bij het waterschap Prins Hendrikpolder.

kopen van kleine partijtjes pootaardappelen. Stols zelf genoot bekendheid met het telen van goedgekeurde partijen pootgoed en hielp Fien in het zadel. Er waren toen nog veel kleine boertjes op Flipland. Vooral in de Prins Hendrikpolder waren veel landarbeiders en kleine loonwerkers die een of twee hectare pachtgrond hadden van het Rijksdomein. Met de hulp van Stols had Fien dus voor de oorlog het klappen met de zweep al leren kennen.
De oorlog gooide natuurlijk roet in het eten, De handel was toen niet zo makkelijk. De Duitsers vorderden niet alleen de paarden van de boeren, maar ook partijen veldvruchten moesten worden geleverd.
Bovendien is het schiereiland Sint Philipsland in 1944 geïnundeerd. Dat betekende dat alle landbouwgrond, behalve in de Oude Polder met zout water was overstroomd. Dat moest na de oorlog weer opnieuw in cultuur worden gebracht.
Maar Fien bleef niet stil zitten. De handel kwam na de bevrijding weer op gang en Fien ging, zoals ook de andere commissionairs de beurzen bezoeken.
Op zaterdagmorgen was het beurs in café de Druiventros op de Voorstraat. Daar kwamen de boeren en de commissionairs bijeen om handel met elkaar te drijven. Ze kochten en verkochten aardappelen, hooi en stro.
Dat werkte. De boeren waren al gauw gewend dat hij zijn hand op hun schouder legde en een gesprek begon.
Zo ging dat ook op de Rotterdamse beurs. Zoon Bram Geense ging met de bekende Hudson auto van veerman Jacob Maas taxiritten verzorgen.
Op maandag reed zoon Bram met zijn vader naar de beurs in de Maasstad en dan reden ook zijn collega's Kees Westbroek en Bas Quist mee. Dat maakte de rit voor deze drie handelaars goedkoper. Op donderdag was er ook een beurs in Goes, maar die werd door Fien en de collega's meestal om de twee weken bezocht.
Dat leidde ertoe dat deze opa Fien Geense in allerlei producten ging handelen. Eerst reed hij met de fiets de boeren langs. Hij had dan zijn bekende schipperspet op. Hij bleef eenvoudig. Maar toen de eerste bromfietsen in beeld kwamen schafte hij zo'n rijwiel met hulpmotor aan. Daar had hij veel gemak van, want hij reed ook zijn

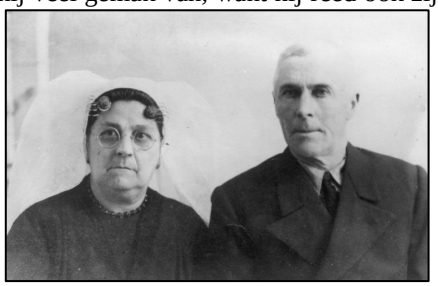

De ouders van Matteus van Duuren zijn Jan van Duuren en Dina Willemina Quist.

rondjes langs de boeren in het nabij gelegen West-Brabant. Een auto, daar heeft Fien zich nooit aan gewaagd. Een sigaar, daar was hij een groot liefhebber van.
Hij kocht niet alleen aardappelen,
hooi en stro, maar ging ook voor een firma in Zwijndrecht zilveruien telen. Ook andere veldvruchten werden op contract met tussenkomst van Fien Geense geteeld.

Hij kocht bij de boeren en schaapherders ook stalmest. Twee neefs van hem: Fien en Johannes Faasse hadden een betrekkelijk klein vletscheepje, waar ze vette klei mee uit de schorren haalden voor her repareren en versterken van de zeedijken. Maar voor het vervoeren van de mest over water werden Fien en Jewannes van mui (tante) Jane ingeschakeld om de stalmest naar de bestemde plaats in het Westland te brengen..

De kinderen van Fien en Lena Geense-van Oeveren v.l.n.r.: Jo, Toos, Jans, Leen, Adrie, Marie, Bram, Mina, Marien, Ina en Jannie. Foto 1945, gemaakt door een Poolse militair

Zodoende had hij zich opgewerkt tot een van de grootste commissionairs op het dorp.

Het was 1949 toen hij tegen zijn vrouw zei: "Lena, we gaan verbouwen. Ons huis moet opgeknapt en wat ruimer worden". Dat gebeurde en vergeleken met de andere huizen in de Achterstraat kregen ze toen al een mooie ruime woning. In plaats van in de bedstede sliepen Fien en Lena voortaan op een ledikant.

Twee jaar later werd ons dorp getroffen door de grote Watersnoodramp van 1953. Van hun mooi opgeknapte woning bleven maar een paar stukken muur, waarop nog een gedeelte van de zolder hing, over. Kort daarna ging alles tegen de vlakte. Nog hetzelfde jaar liet het echtpaar Geense, samen met postkantoorhouder G. van der Dussen een nieuwe twee onder een kap woning bouwen in de Schoolstraat. Ze kregen toen een woning, groter en mooier, als ze ooit hadden gehad. Fien en Lena bleven echter wie ze waren. Een gelukkig en tevreden echtpaar. Nog even een herinnering van een van de dochters. Toen hij pas was begonnen om te handelen en als ze vertrokken naar de beurs, zei zijn kleine vrouwtje telkens weer op haar eigen lieve manier: "Denk erom Fien dat je geen borreltjes drinkt hoor. Daar heb ik al zoveel narigheid van gezien"! Hij heeft dat ook nooit gedaan. Op een verjaardag dronk hij altijd een advocaatje. Zijn zoon Marien had als kind al een been verloren doordat hij tijdens het spelen onder de tram kwam. Hij werkte later als ambtenaar op het gemeentehuis, maar hield ook de administratie van zijn vader bij. Later heeft vader Fien het commissionairschap overgedragen aan zijn jongste zoon Leen, die dat nog geruime tijd gedaan heeft.

De ouders

Nu nog even wat over de voorouders van Fien die bij zijn geboorte de drie namen Levinus Hendrikus Marinus mee kreeg. Zijn ouders waren Marinus Adrianus Geense en Anthonia Deurloo die al geruime tijd dienstbode op Flipland was. Eerst bij landbouwer Jacob Dorst in de Voorstraat en daarna bij timmerman Frans Cornelis Geense. Toen ze daar dienstbode was is ze op 5 mei 1893 getrouwd met Marinus Adrianus Geense.

De ouders van Anthonia woonden te Scherpenisse. Heel eenvoudige mensen waren het. Het waren Adriaan Deurlo en Helena Anthonia Duijnhouwer. Ze konden de huwelijksakte van hun dochter niet ondertekenen omdat ze het lezen en schrijven op school niet geleerd hadden.

De ouders van haar man Marinus Adrianus, die schipper was toen hij trouwde, waren Levinus Hendrikus Marinus Geense, broodbakker en Maria Adriana Lindhout.

Na hun trouwen trokken Marinus en Thona in bij de ouders van de bruidegom, die we hierboven noemden. Zij woonden toen op A 9. Vader Levinus was daar broodbakker in dezelfde woning waar later bakker Jan de Waal zijn broodbakkerij had. Hun eerste kindje Hendrikus Levinus Marinus, de latere commissionair werd daar op 17 aug. 1893 geboren.

Kort daarop zijn Marinus en Thona verhuisd naar een woning in de Achterstraat die als A 101 werd aangeduid. Dat was het armhuis van de Hervormde Kerk. Het stond op de plaats waar nu de Deldensestraat in de Achterstraat uitkomt. In deze woning is zoon Adriaan Marinus op 1 okt. 1894 geboren. Daarna kregen ze een dochtertje op 9 okt. 1895, die Maria Adriana werd genoemd. Dit kind is maar drie jaar oud geworden. Ze stierf op 5 oktober 1898. Daarna is ook dochter Adriana op 9 dec. 1899 hier geboren.

Ik wil nu nog vermelden wat ik toch wel de moeite waard vindt om hier op te tekenen.

De ouders van Maria Adriana Lindhout, die met de zojuist genoemde broodbakker Geense was getrouwd, waren Jacob Cornelis Lindhout en Adriaantje van Dijke.

Deze was geboren te Tholen op 28 september 1810 en overleed op 3 juni 1888 te Sint Philipsland op 77-jarige leeftijd. Hij was zijn hele werkzame leven genees- en heelmeester in zijn woonplaats. Op andere plaatsen wordt hij daarnaast ook nog genoemd als vroedmeester. Hij trouwde op 28 december 1837 met Adriaantje van Dijke, geb te Sint Philipsland 30 september 1817. Zij overleed in haar woonplaats op 18 juli 1889. Zij bereikte de leeftijd van 71 jaar. Zijn was een dochter van Adriaan van Dijke en Maria van Oeveren en daarmee en zus van de later bekende predikant ds. Pieter van Dijke.

Fien ging als commissionair de boeren af met zijn rijwiel met hulpmotor. Hij was een markant figuur en werkte zich op tot één van de grootste commissionairs van Flipland.

Notulen 11e algemene ledenvergadering

Onderstaand de notulen van de 11e algemene ledenvergadering van Heemkundekring "Philippuslandt" d.d. 24 april 2008, opgesteld op 26 april 2008.

Opening
De vicevoorzitter opent de vergadering en heet iedereen welkom, in het bijzonder de heer en mevrouw Fase als afgevaardigden van heemkundekring Stad en Lande van Tholen en de heer en mevrouw van Driel die weer speciaal voor deze vergadering uit Hoek van Holland zijn gekomen.

Notulen van de vorige algemene ledenvergadering
Er zijn geen opmerkingen over de notulen, zij worden goedgekeurd en ondertekend door de vicevoorzitter en de secretaris.

Ingekomen stukken
Er zijn geen ingekomen stukken

Mededelingen van het bestuur
De vicevoorzitter blikt hierbij terug op de activiteiten van het afgelopen jaar, o.a. de braderie, de trekpaardenrit en de klederdrachtenpresentatie waren een succes en hij dankt dan ook een ieder die hieraan meegewerkt heeft voor de organisatie en hun inzet. In 2007 is twee maal een Cronicke verschenen en hier zijn we de fam. Kempeneers weer veel dank voor verschuldigd. De website is vorig jaar geheel vernieuwd door onze webmaster Jan-Willem Kempeneers, de dialectgroep is 4 keer bij elkaar geweest en er zijn ook weer heel wat foto's aangeleverd bij de fotowerkgroep. In 2007 is het comité Oorlogsmonument Anna Jacobapolder tot stand gekomen wat bestond uit de heren Kempeneers, van Alphen en Lodders. Zij hebben veel voorbereidend werk hiervoor verricht en Jan Kempeneers heeft het monument opnieuw opgebouwd. Uiteindelijk is het monument op 20 maart onthuld waarover meer te lezen is in de Nieuwsbrief die in april 2008 is verschenen.

De weegbrugcommissie is ook weer enkele keren bij elkaar geweest om de mogelijkheden tot het behoud van de weegbrug te inventariseren.

Verder wordt nog medegedeeld dat wij samen met de Heemkundekring Tholen en de gemeente Tholen in het najaar een cursus streekgeschiedenis willen organiseren waarover ook meer te lezen is in de nieuwsbrief. Belangstellenden kunnen zich hiervoor opgeven bij de secretaris. Het eerder aangekondigde uitje zal wegens te weinig aanmeldingen niet doorgaan, maar we willen na de verbouwing van het Watersnoodmuseum in Ouwerkerk plannen maken voor een bezoek hieraan. Voor 2008 staan voorlopig gepland: deelname aan de braderie en medio september weer een paardenrit.

Financieel verslag
Er zijn geen vragen over het financieel verslag van de penningmeester.

Verslag kascontrolecommissie
De heer S. Everaers deelt mee dat de kas in orde is bevonden. Het financieel verslag is door hem en door Mevr. M. Wolse-Prosman goedgekeurd en ondertekend.

Benoeming reservelid kascontrolecommissie.
De heer Everaers treedt af en wordt bedankt voor de verrichte werkzaamheden. Mevr. Wolse Prosman blijft nog een jaar lid, samen met reservelid mevr. I. van Nieuwenhuizen-Vogelaar, die nu lid wordt. De heer G. Boudeling is bereid om reservelid te worden.

Bestuursverkiezing
Aftredend en herkiesbaar is Anja Neele-Kempeneers.
De voorzitter verzoekt de leden om overeenkomstig de statuten beide bestuursleden met acclamatie te benoemen. Anja Neele wil haar benoeming wel aannemen maar geeft wel aan dat de dubbele taak van secretaris en penningmeester toch teveel voor haar wordt en beloofd niet dit nog twee jaar vol te houden. Zij roept de leden dan ook op eens om te zien naar eventuele kandidaat bestuursleden.

Rondvraag
De heeft van Driel vraagt naar de ontwikkeling omtrent de weegbrug.
De vicevoorzitter antwoord hierop dat we in eerste instantie de gemeente aangeschreven hebben, maar hier moeten we geen medewerking van verwachten. Daarna is de Stichting Industrieel Erfgoed Zeeland in de persoon van de heer Bram Dees benaderd en deze is ook persoonlijk bij de weegbrug geweest. Ook met mevrouw Sandra Dobbelaar is contact geweest en zij zijn beiden heel positief en pleiten voor behoud van de weegbrug.
In eerste instantie dachten we dat het de oudste weegbrug van Nederland was, maar na contact met Precia Molen (voorheen Molenschot) blijkt dit toch niet zo te zijn. Er is ook geen enkele administratie meer van te vinden. Tevens zijn er 2 personen van Landschapsbeheer Zeeland geweest en zij gaven het advies een plan te maken en subsidie te vragen bij het Prins Bernhard Cultuurfonds. Van Driel vraagt naar de eigenaar en dit blijkt CZAV te zijn.

De heer Fase vraagt of de Stichting Cultureel Erfgoed ook benaderd is voor het project zeeweringen. Dit is inderdaad gebeurd en Jan Kempeneers vult dit aan door mede te delen dat hij samen met Bram Wisse bij de workshop van de Vereniging Dorp, Stad en Lande geweest is om het behoud van de elementen van de haven van Sint Philipsland op te laten nemen in hun plan.
Nadat eerst een foute interpretatie was opgenomen in de notulen van de workshop, is er na verduidelijking van de heer Kempeneers toch een cluster gemaakt met alle elementen van de haven hierin opgenomen.
Fase vraagt tenslotte nog of er een bestuur van de weegbrugvereniging is. Dit is er niet meer en er is ook nergens meer administratie van te vinden.
Jan Kempeneers deelt nog mede dat het Comité Oorlogsmonument dinsdag 29 april wordt ontbonden en namens het comité dankt hij de heemkundekring voor de financiële bijdrage

Diapresentie: De Ramp op Sint Philipsland
Na de pauze vertoond de heer Kempeneers in het kader van de 55-jarige herdenking van de watersnoodramp 1953 de destijds door hem gemaakte diapresentatie met aansluitend nog een toegift over het boerenleven.

Sluiting
Na afloop van de presentatie sluit de vicevoorzitter de vergadering en dankt een ieder voor zijn inzet en aanwezigheid.

A.J. Neele-Kempeneers, secretaris

Jaarverslag 2008

Zoals u van ons gewend bent, hierbij weer een verslag van de activiteiten van het afgelopen jaar.

Het eerste evenement waarbij de Heemkundekring nauw betrokken was, was de onthulling van het oorlogsmonument in Anna Jacobapolder op 20 maart. Hieraan voorafgaande is heel veel werk verricht door het speciaal hiervoor opgerichte comité en met name de heer Jan Kempeneers. Een uitgebreid verslag hiervan heeft u kunnen lezen in de Nieuwsbrief die in april is verschenen.

De algemene ledenvergadering werd gehouden op 24 april in het verenigingsgebouw aan de Schoolstraat. Wederom is het op die avond niet gelukt om het bestuur te versterken. Na het formele gedeelte vertoonde de heer Kempeneers in het kader van de 55-jarige herdenking van de watersnoodramp 1953 de destijds door hem gemaakte diapresentatie met aansluitend nog een toegift over het boerenleven.

Traditiegetrouw waren we weer aanwezig op de Braderie van Sint Philipsland die werd gehouden
op zaterdag 21 juni. Zoals altijd mochten wij weer rekenen op veel belangstelling en dan met name de fotoboeken van Jan Kempeneers. Tevens konden we weer een aantal nieuwe leden inschrijven.

De planning was om op 13 september weer een trekpaardenrit te houden, maar vanwege een evenement elders kon dit helaas niet doorgaan. Die dag was het tevens Open Monumentendag die dit jaar in het teken van 'Sporen' stond. In samenwerking met de kerkenraad van de Nederlands Hervormde kerk en de Heemkundekring 'Stad en Lande" van Tholen waren we wederom vertegenwoordigd in de Nederlands Hervormde kerk.

Op 26 september organiseerden wij wederom een ledenavond in het verenigingsgebouw aan de Schoolstraat. Eerst waren er wat mededelingen van het bestuur. Onze secretaris/penningmeester heeft besloten om per 1 januari 2009 te stoppen als bestuurslid en dit betekende dat we naarstig op zoek moeten naar nieuwe bestuursleden willen we het bestaan van onze vereniging kunnen continueren.
Na het formele gedeelte deed Annelijn Kunst ons op boeiende wijze en aan de hand van diabeelden verslag van haar stageperiode in een kindertehuis in India.

In 2008 is het om diverse redenen niet mogelijk geweest om een Cronicke uit te geven. Wel is er twee maal een Nieuwsbrief verschenen en werden de leden via de website op de hoogte gehouden.

De cursus streekgeschiedenis die wij samen met de Heemkundekring van Tholen zouden organiseren
kon rekenen op veel belangstelling, maar er was geen enkele inschrijving uit Sint Philipsland.

Door Jan Kempeneers is veel werk verricht met het opknappen oude grafstenen, die in verval raken, op de oude begraafplaats aan de Deensestraat. Ook hiervan vindt u een uitvoerig verslag in Nieuwsbrief van november.

De website is in 2008 geheel vernieuwd en inmiddels staat de Kadastrale Atlas van ons (schier)eiland er op. Alleen de boerderijen zijn nog niet allemaal op de site te raadplegen. We hopen deze aanvulling zo spoedig mogelijk te realiseren. Tevens is er een begin gemaakt met het plaatsen van foto's van grafzerken op de site. Omdat meerdere gedenktekens in verval raken is dit de enige manier om een afbeelding van de 'monumenten' voor ons nageslacht te bewaren.

De dialectgroep onder leiding van Esther van der Vlies kwam ook dit jaar weer vier keer bijeen.
Het zijn interessante en gezellige avonden met een aantal trouwe leden. We hopen dat dit gecontinueerd zal blijven. Wilt u ook mee doen, neem dan contact op met Ester van der Vlies.

Aan het eind van het jaar is Jan Kempeneers weer begonnen met het schrijven van een aantal artikelen voor de Cronicke die begin februari 2009 zal verschijnen.

Inmiddels hebben wij een toezegging van een kandidaat bestuurslid in de persoon van Mevrouw P. van Hoeve uit Anna Jacobapolder. Zij wil indien de leden hiermee instemmen de functie van penningmeester wel gaan vervullen. De vacature van een secretaris staat nog steeds open en wij doen dan ook een dringende oproep aan de leden om te helpen meedenken of er in uw familie- of vriendenkring niet eens een persoon is die deze functie zou kunnen en willen vervullen.

Anja Neele-Kempeneers

Voor het eerst in hun jonge leven konden deze kinderen genieten van het ijs op de Tramput aan de Deensestraat. Helaas was de koude periode slechts van korte duur maar wie weet wat de winter nog brengen zal.

Financieel jaaroverzicht

Financieel verslag 2008 – Heemkundekring "Philippuslandt"

Toelichting bij het financiële verslag.

Het afgelopen jaar is met een positief resultaat van € 1801,78 afgesloten.

Dit jaar is er geen Cronicke uitgegeven, wel 2x een Nieuwsbrief en uiteraard ziet u dit verschil terug in de kostenpost hiervan. Omdat er ook geen evenement heeft plaatsgevonden zoals een paardenrit, sluiten we 2008 af met een aanzienlijk positiever resultaat dan voorgaande jaren.

Ontvangsten	**2008**	**2007**
Contributie	3166,05	3.349,20
Subsidie	420,90	414,60
Sponsoring/giften		130,00
	3586,95	3.893,80
Uitgaven		
Kosten Cronicke/Nieuwsbrief	327,60	1.304,25
Huur	453,80	453,80
Kosten werkgroepen	10,40	
Kosten website	310,69	309,50
Bankkosten/rente	184,66	132,79
Administratiekosten	30,00	111,35
Algemene kosten	378,94	1.155,61
Afschrijvingskosten inventaris	89,08	89,08
	1785,17	3.556,38
Eigen vermogen 01-01	8910,92	8.573,50
Ontvangsten	3586,95	3.893,80
Uitgaven	1785,17	3.556,38
Eigen vermogen 31-12	10712,70	8.910,92

Johannes Kaashoek en zijn broertje Jan op een motorfiets met zijspan op de plaats van de huidige Garage Wolse aan de Zuiddijk, toen bewoond door Carl August Rudolf Knutschke, die elektriciën was. Hij draaide stroom in de elektriciteitscentrale aan het einde van de Achterstraat. De foto is gemaakt circa 1925.